

Nr. 19 — 1939

OLITSEILEHT

A-s. Rotermanni Tehased

TALLINNAS
END. CHR. ROTERMANN
ASUT. 1829. A.

Teraviljaveskid
Suurpagaritööstus
Ehitusraua-osakond
Auto-osakond

OSAKONNAD: TARTUS, VILJANDIS, NARVAS, PÄRNUS

EESTI KINDLUSTUS-AKTSIASELTS

POLARIS

võtab vastu järgmisi kindlustusi:

tule-, elu, murdvarguse-, veo-, väärtsaadete-,
kasko- (laevakerede) ja klaasikindlustusi

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad **Kr. 1.057.000.—**. Seltsi
asutamisest saadik on kahjude eest välja makstud üldkokku
Kr. 6.600.000.—.

Soliidne edasikindlustus!

Kahjud likvideeritakse viivitamatult!

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru 12. Kõnestraat 426-66. Telegr. aadress: Polaris. Osak, asub Tartus, S. Turg 11.
Kõneatr. 26-75. Esindajad kõigis linnades ja maakondades.

Politseileht

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 19 (546)

Tallinnas, 16. oktoobril 1939

XVIII aastakäik

KÄESOLEVAS NUMBRIS LEIATE: Karistamine ja selle otstarve — K. Pedaja. — Koosolekud — E. Mets. — Konsulid ja nende õigused — U. Lender. — Pimedate juhtumite jälitamismeetod — A. Liit. — Veksliseadustikust — O. Pärn. — Närvlikkusest — H. Jürgenson. — 16. oktoober 1905 Tallinnas jm.

K. PEDAJA

Karistamine ja selle otstarve

Põhimõte, et iga süütegu peab leidma vastavalt tema raskusele väärilise karistuse, on väga vana ja on püsinud tänapäevani. Kui vana keegi midagi varastas, siis raiuti tal käsi või sõrm, kui keegi kellegi surmas, sai ta ise sama saatuse osaliseks, piinamisele vastati piinamisega jne. Iga süütegu pidi leidma väärilise lunastuse. See lunastus kandis ühiskonnapoolset kättemaksu ilmet eesmärgiga inimesi kuritegevusest hirmutada raskete karistuste ähvardusel.

16. sajandi sõja-aastail tõusis kuritegevus enneolematult, vaatamata väga karmidele karistustele ja nende julmadele tähtsiviisidele. Kuigi ehitati juurde uusi vangimaju ja inimesi hukati massiliselt, ei suudetud pidurdada kuritegevust.

Sellest tekkis mõte, et inimeste hirmutamiseks on üksi vähe, vaid neid on tarvis parandada, et nad enam ei anduks kuritegevusele. Paralleelselt püsis ka hirmutamispõhimõte ja osalt on säilinud see tänapäevani. Parandamis-põhimõte on leidnud väga laialdase poolehoidu ja karistustäitmist ilma temata ei kujutleta tänapäeval üldse. Need viisid ja abinõud, mis peavad karistatu viima paranemisele, on väga erinevad ja on kohaldatud teataval määral vastavalt üksiku rahva temperamendile; kuidas see on teostatud, ei kuulu käesoleva kirjutise raamesse, kuid siiski eesmärgiks on seatud tõsta karistatu enesetunnet, arendada tema vastutustunnet riigikodanikule vajaliku kõrguseni, anda temale töösus, vilumus ja õpetus, kuidas elada sattumata vastuollu seadusega.

Need põhimõtted on kahtlemata õiged ja kohaldamisel isikute suhtes, kellel on teatav kalduvus kuritegevusele, need peavad andma tingimata positiivseid tulemusi. Kuigi ei suudeta parandada kõiki, siis ometi luuakse enamjagu eeltingimusi üksikuile legaalse elatise võimaldamiseks, s. t. neile juhatakse kätte tee ja antakse abinõud, mis võimaldavad neile seniseist eluviisest loobumise. Sellelt seisukohalt on praegune karistustäitmine igati tervitatav ja õige, kuid ainult isikute suhtes, kellele kuritegevus on saanud harjumuseks, kes on lodevate elukommetega, laisad, kõlblalt madalal tasemel ja ei oma teadlikule riigikodanikule vajalikke omadusi. Seega praeguse karistustäitmise põhimõtted võivad täita oma ülesande ainult harjunud varaste, tööpõlgurite, pillajate ja üldse isikute suhtes, kes oma seniste eluviisidega on harjunud tegevustega, mis on vastuolus seadustega. Me teame, et suur osa inimesi, kes on sattunud vangimaja müüride vahele, pole laisad, ei seisa kõlblalt madalal, pole harjunud vargad, on töökad, kindla elukutsega, oma ametialase töösusega, varandusega isikud ja sageli kaasinimeste poolt armastatud ja lugupeetud. Seega praegune karistamine ja karistuse täitmine võib omada positiivseid tagajärgi ainult ühe osa kohta neist inimesist, kes on langenud karistamise alla vangimajas, olgu siis kas vangimaja või sunnitööga.

Kuigi on võimatu kindlaks teha käepärast olevate andmete najal, kui suur protsent vahialuste üldisest arvust langeb otstarbekohase karistustäitmise alla, tuleb ometi arvata, et

nende arv, kellele suhtes tuleks kohaldada teissugust süsteemi, on võrdlemisi suur.

Riik peab toitma vange, andma neile riidevarustuse, kinnipidamisruumid ühes kütte ja valgustusega, pidama vajalikku valvet, andma neile koolihariduse, kui see kellelgi puudub, jne. Kuigi vangid on rakendatud peaaegu eranditult tööle, ei suuda nende tööde eest saadav puhaskasu katta nende peale tehtavaid kulutusi, ja kuigi peaks jõutama kunagi nii kaugele, et vangimajad muutuksid majanduslikult iseseisvaks, siis tuleb ometi arvata, et vabaduses olles inimene töötaks palju produktiivsemalt, saaks oma töö eest palju suuremat tasu, hoolitseks oma perekonna eest jne. Kapital, mis seisaks tema käsutuses, oleks võrratult suurem vangiga võrreldes ja selle ringkäik kiirem. Kui mõelda, et vangimajja sattumisega võib laostuda inimese perekonnaelu, halveneda tema majanduslik seisund, kaduda lugupidamine kaasinimeste silmis ja tema ise muutuda halvemaks halva mõju alla sattudes vangimajas, siis on selge, et vangimaja on selle isiku suhtes mõjunud halvasti. Kui isik oli niivõrd rikutud, et ta vajab parandamist, võib loota, et tema karistamisega pole erilist kaotatud; kui aga isik oli korralik ja vangimajja sattus temast mitteolenevaid asjaoludel, s. t. põhjusil, millede vältimiseks ta ei saanud midagi ette võtta, võivad tagajärjed üksikule olla otse traagilised.

Püüan selgitada neid olukordi mõne näitega.

1) Kodanik A. on olnud pikemat aega heas vahekorras naiskodanik B-ga. Mees armastab teda, tal on kindel kavatsus temaga abielluda ja kihluse tähtaegki on juba kindlaks määratud. A. armastus B. vastu on tõsine ja siiras, ta ise on korralik, töökas, varaga isik ja üldiselt lugupeetav kaaskodanike seas. Ühel õhtul, jalutades üksikus kohas ja mõeldes erilise soojusega oma loodetavale tulevasele, näeb ta järsku oma armsama teise kaisus jagavat sellega kaugemaleulatuvaid füüsilisi mõnususid. Olles vapustatud, täis meeleheidet, ei suuda ta enam enese üle valitseda ja ilma mõtlemata haarab ta maast kivi ning viskab sellega armastajate suunas. Kivi tabab C-d meelekohta ja surmab ta silmapilksest. Alles pärast teo sooritamist hakkab A. taipama, mis ta on teinud, ja kartes rasket karistust, põgeneb metsa, kus varjub paar nädalat, enne kui ta tabatakse.

Kohtulikul asja arutamisel tunnistaja B. seletab, et ta pole näinud, kui A. on neile lähenedud ja arvab, et ta enne pöösa varjus neid on varitsenud ja siis kiviga visanud. Teiste tunnistajate seletusist nähtub, et A-l oli halb vahekord C-ga, mispärast kohus eeldab, et A. on olnud teadlik B. ja C. vahekorras ning on teadlikult

sooritanud teo. Kohus kohaldab KrS § 422 p. 7 ja määrab A-le karistuseks 12 aastat sunnitööd.

Kui mõelda, et A. on ainult üheks hetkeks enese unustanud ja sedagi mitte tahtlikult, et ta on olnud kogu aja heade elukommetega, korralik, töökas, kindla elukutsega, siis selgub, et tema eraldamisega vangimajja keegi ei võida. On selge, et ta enam kunagi ei saa sellise teoga hakkama, et ta seda sugugi ei tahtnud teha ja oma teo tagajärgede all ka ilma karistusega oleks küllalt kannatanud. Kui vangimaja on parandusasutis, siis tema paigutamine sinna on täiesti asjata, s. t. teda pole vaja parandada. Ta on elanud kogu aja nii, nagu see üldse korralikule kodanikule on kohane. Ta tunneb oma tööd, oskab seda leida ja tal pole vähimatki kavatsust anduda kuritegevusele. Karistustäitmise põhimõtteid oleks tema kohta asjata kohaldada, sest tal on olemas kõik need omadused, mis talle tahetakse õpetada. Vangimajast võib ta, vabaneda eeskujuliku käitumise korral kuue aasta pärast. See on aga pikk aeg ja pole sugugi kindel, et ta selle aja jooksul halva mõju alla ei satu; kui ta oma varad ja kodu kaotab, siis on päris tõenäoline, et ta midagi sellist ette võtab, mis talle kaasvahialuste poolt soovitatakse.

Kui karistamise peamiseks ülesandeks on teha eksinust korralik kodanik, siis karistamine käesoleval juhtumil oleks täielik eksitus ja lootuses inimesele head teha, teeme talle ainult halba. Kuigi kohus tunnistajate ekslike seletuste põhjal määras karistuse KrS § 422 p. 7 põhjal selle asemel, et kohaldada § 424 l. 1, ei ole ometi võimalik karistust määrata tingimisi, mispärast tagajärg jääks samaks.

2) Noor 21-a. üliõpilane elab uhkemat elu, kui seda lubab isalt iga kuu tagant saadetakav rahasumma, ja seda põhjusel, et ta on sattunud sõprade ringi, kellel on sissetulek suurem kui temal. Selle tagajärjel on ta sunnitud olnud võlgu tegema, sest isalt lisa küsimiseks puudus tal julgus. Nii süveneb tal järjest rahapuudus ja lõppeks on ta sunnitud vekslil abil olukorrast väljapääsu otsima. Allkirjade hankimisel tekib tal raskusi: kaks allkirja on ta juba saanud, kuid pangas nõutakse veel kolmandat. Et raha kiiresti tarvis, võltsib ta kergemeelselt onu allkirja. Asi tuleb avalikuks ja kohus määrab talle karistuse üheks aastaks vangimajja. Ometi oleks kõik olnud veel lahendatav, kui isa oleks asjast õigeaegselt teada saanud, sest isa autoriteet poja suhtes oli küllaldane tema eluviiside ohjeldamiseks. Vangimajas olles satub ta halva mõju alla ning vabanemisel on ta kaotanud sõbrad ja seisukoha, ta elu läheb järjest allamäge. Võib-olla oleks tulemus olnud positiivne, kui karistus oleks olnud lühiajaline või kannud teist iseloomu.

3. Autojuht sõidab kurvi, mis on varjatud

puudega, ja annab signaali. Jõudnud kurvist välja, näeb ta päris lähedal inimest keset teed, kes nähtavasti signaali ei kuulnud. Ta annab veel kord signaali ja tahab teekäijast mööduda vasakult poolt. Signaali peale ehmu eesmineja ja hüppab vasakule, mispärast autojuht pöörduv paremale. Jalakäija aga, olles vahepeal aru saanud oma eksitusest, pöörduv uuesti paremale. Nüüd on aga juba hilja, vahemaa on liiga lühike auto peatamiseks ja kokkupõrge on vältimatu. Eesmineja saab surma. Kohus, arvestades juurduse tulemust, määrab autojuhile karistuse üheks aastaks vangimajja, kuna kokkupõrge on toimunud parempoolsel teeäärel ja kohualuse väiteid pole võimalik kontrollida tunnistajate ja jälgede puudusel.

Teo sooritaja on korralik inimene, hoolas ja teadlik oma kohuseist. Kuigi temaga selline õnnetus juhtus, oleks asjatu tema eraldamine ühiskonnast terveks aastaks, ja kui eeldada, et ta siiski oli teataval määral süüdi ettevaatamatus sõidus ja surma tekitamises, mõjus inimese surrukssõitmine talle niivõrd, et see oleks küllaldane karistust asendada. Kui ta aga kadunu lastele peab veel maksma elatisraha, võib ta kaotada lootuse elus veel edasi jõuda.

Analoogilisi juhtumeid eelpooltoodud näidetegea on väga palju ja eriti traagiliselt võib see mõjuda inimesele, kellele määratud karistus on pikaajaline. Seepärast kerkiß üles küsimus, kas ei oleks tarvis karistamist ja sellega ühenduses olevaid norme muuta veelgi painduvamaks.

Uue Kriminaalseadustiku koostamisel on arvestatud eelpoolnimetatud põhimõtteid, sest enne seda oli olukord veelgi karmim. Kuid tundub, et käesolevas küsimuses on vajalik veelgi kaugeemale minna, kui pidada kavakindlalt kinni põhimõttest, et seaduse vastu eksinut on tarvis parandada ja et parandada saab ainult seda, kes on rikutud ja kes ei vasta riigikodaniku kohta ülesseatud nõudeile.

Suur osa karistusi (mis on määratud ülestumiste ja osalt ka kuritööde eest) kannab trahvi iseloomu (arest, rahatrahv ja vangimaja karistus kestusega kuni kuus kuud), ning nende täitmisel ei arvestata isiku parandamist, sest eeldatakse, et trahv ise peab võõrutama inimesed sellelaadilisest kuritegevusest. Süvenedes trahvi iseloomu sisuliselt ja jättes kõrvale fiskuse huvid, näeme, et ta on analoogiline raske- maile karistusile, kuid kasvatav-parandav põhimõte on trahvile võõraks jäänud põhjusel, et nii lühikese aja jooksul pole võimalik kedagi süstemaatilisel parandada. Kõne alla võiks tulla ainult trahvist tingimisi vabastamine.

Vaatame, kuidas oleks võimalik antud olukorda muuta painduvamaks, kuidas viia parandamis põhimõtet karistustäitmisesse nii, et igale karistatule saaks osaks saatus, mis vastaks kõige rohkem riigi ja isiku huvidele tema kurite-

gevusest loobumise mõttes, et kaoks olukord, kus püütakse parandada inimest, kes seda üldse ei vaja.

See küsimus pole päris uudne ja Ameerikas ning Inglismaal on sel alal astunud mõningaid samme, mispärast eeskuju tuleks otsida sealt.

Kuna Ameerika Ühendriikides üksikud osariigid ka kriminaalseadusandluses on enamvähem iseseisvad, siis puudub seal kohtumõistmises ühtlus. Käsitamisel on peale kohtu poolt otseselt kindlaksmääratud karistuse (näit. 4 a. vangimajja) veel relatiivne karistamisotsus, mis võib olla kaheksagune: 1) relatiivne kindlaks määrata otsus — näit. süütegija mõistetakse vangimajja ühest kuni nelja aastani. Korraliku käitumise juures vangimajas võib see karistusalne vabaneda juba ühe aasta jooksul, halva käitumise puhul võib pikeneda tema karistus kuni nelja aastani. See süsteem võiks viia aga mõtte- tuseni, sest mõni kohtunik võiks karistuseks määrata vangimaja üheksast aastast kuuest kuust kuni üheksa aasta seitsme kuuni. Sellest ülesaamiseks on mõningates osariikides kindlaks määratud, et kohtu poolt mõistetud miinimum- aeg ei tohi ületada poolt maksimummäära.

2) Absoluutselt aja suhtes kindlaks määrata karistus. Sel puhul pole kohtu ülesandeks muud, kui otsustada, kas isik on süüdlane või mitte. Süüdimõistva otsuse puhul paigutatakse isik vangimajja, kui ta ei olnud seal juba kohualusena, ja tema vabastamine on jäetud vangimaja ametkonna hooleks. On loomulik, et vangimajas sellise isiku kohta kogutakse põhjalikke andmeid. Püütakse kõik teada saada tema karistusele eelneva elu kohta, uuritakse tema meelsust, iseloomu, kalduvusi ja jälgitakse piinlikult tema käitumist vangimajas. Alles pärast seda tehakse otsus, kas isik on küps vabastamiseks ja kas on lootusi, et ta vabas ühiskonnas hakkab elama korraliku kodanikuna.

Mõlema süsteemi aluseks on parandamis põhi- mõte ja karistatute loodetav tahe loobuda kuri- tegevusest, mispärast nad on seotud progres- siivse süsteemiga. Absoluutselt kindlaks mää- ramata karistust käsitatakse praktikas võrdle- misi vähe vastandina relatiivselt kindlaks mää- ramata karistusele (dr. E. M. Foltin — Ameri- kanisches Gefängniswesen 1930).

Võttes karistuse ülemmääraks aja, mis näit. meil kohus määraks ühele isikule teatava süü- teo eest, ja alammäär oleks vähem kui pool ülem- määra, siis avaneks ka meil võimalus korralik- ke vange vabastada varem, kui see meil senini on olnud võimalik (meil võib vang vabaneda kõi- ge varem poole temale määratud karistuse ära- kandmise järel). Et selline võimalus mõningail juhtumel oleks vajalik, on näidanud tegelik elu.

Inglismaal on leidnud relatiivne karistamine teisel kujul käsitamist ja seda peamiselt ala- ealiste juures (kuni 21 a. v.), kuid sisuliselt on

parandamis põhimõtte põhjalikult välja arendatud. Näit. kui karistatu pärast karistusasutisest vabanemist ei käitu küllalt korralikult, võidakse teda sinna tagasi paigutada, ilma et ta satuks otseselt seadusega uuesti vastuollu. Samuti on võimalik pärast põhimõttelise vabastamisotsuse tegemist karistatut veel kinni pida kuni talle vajaliku töökoha ja ulualuse leidmiseni.

Inglismaal on alaealiste juures kohtu poolt määratud karistus kindlaajaline (ühest kuni kolme aastani), kuid meessoost alaealisi võib vabastada karistuse pikkusele vaatamata pärast seda, kui nad on kannud oma karistusest kuus kuud, tütarlastel on see võimaldatud juba kolme kuu möödumisel. Seal on jäetud võimalus ka täisealisi, kes on enne tähtaega vabastatud, uuesti karistusasutisse tagasi paigutada, kui nende käitumine pole rahuldav vabaduses olemise kestel. Teostamist on see leidnud sel teel, et vabastatud vang jääb teatavaks ajaks järelevalveasutise kontrolli alla.

Inglismaal 1925. a. käsitamisele võetud karistamisviis — preventive detention — on võrdlemisi sarnane relatiivsele karistamisotsusele Ameerikas. Kohus võib määrata isikule preventive detentions 5 kuni 10 aastani, kuid vangi ennetähtajaline vabastamine võib toimuda igal ajal, vaatamata temale määratud karistuse pikkusele. Erilisel juhtumel võib riigisekretär pikendada kohtu poolt määratud preventive detentions veelgi kuni viie aastani. (Michaelis — Leitfaden über Gefängniskunde, 1925 — Blätter für Gefängniskunde, Band 62 — Aufzeichnungen über das Gefängniswesen Englands — Heidelberg 1931.)

Nii näeme, et Inglismaal ja Ameerikas on võimalik vangi vabastada parandamis põhimõttele täiesti vastavalt, s. t. isik kuulub vabastamisele, kui ta on küllalt küps alustama uut elu vabas ühiskonnas korraliku kodanikuna. Probleem seisneb järelikult selles, et seni kehtiva põhimõtte kohaselt otsustab kohus, kui suur karistus tuleb määrata süütegijale, parandamis põhimõtte aga eeldab, et pole sugugi tähtis, kas isikut karistatakse või mitte, tähtis on ainult see, et ta loobuks kuritegevusest, mille juures otsustajaks selle üle, kas isik on paranenud, peaks olema vangimaja kui asutis, kus vangi kõige paremini tuntakse. On siiski leitud, et parandamis põhimõttele üksi üle minna on liiga ohtlik, et inimene peab tundma hirmu karistuse ees ja see hirm peab aitama teda võõrutada kuritegevusest. Seepärast on mõlemad põhimõtted liidetud. Vastavalt sellele on kriminaalseadustike normistik muudetud painduvaks ja sisuliselt ühe ning sama süüteo eest on võimalik määrata erineva raskusega karistusi.

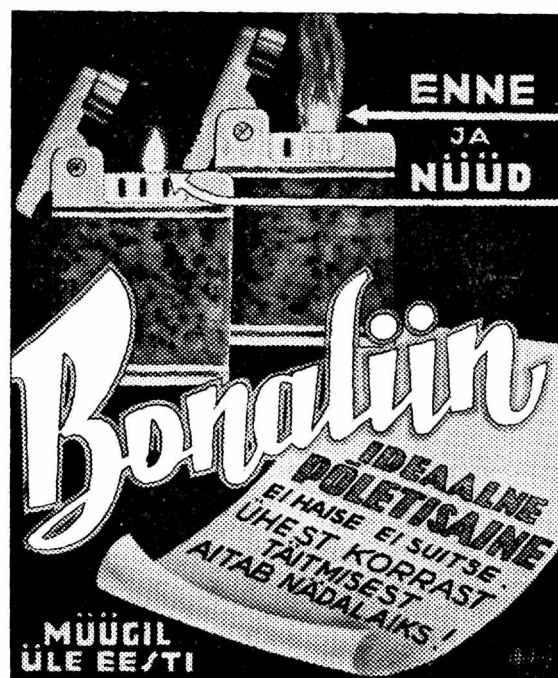
Tundub siiski, et kohus üksi pole kunagi suuteline otsustama, milline karistus oleks isikule

kõige otstarbekohasem määrata tema parandamise seisukohalt, sest kohus ei saa süütegijat kunagi nii hästi tunda, kui see tarvilik oleks. Vormiliste ja objektiivsete alustega ei saa tungida inimese hingeellu — selleks on tarvis pidevat isikuga kokkupuutumist, tema mineviku tundmist, teada teo motiive jne. Ühiskondlikult seisukohalt on tähtis, et isik täidaks neid kohustusi, mis ühiskonna liikmele on peale pandud, ja pole sugugi tarvis, et selle saavutamiseks on vajalik inimest karistada sellisel kujul.

Nii on osalt ka antud vangimajadele õigus kohtu poolt määratud karistust lühendada ja seega ennetähtajaline vabastamine pole üksi privilegium progressiivses süsteemis, vaid ka parandamis põhimõtte kohane karistuse isikupärasdamine.

Kui meil vang võib kõige varem vabaneda siis, kui ta on ära kannud poole temale määratud karistusest, siis mõningail juhtumel tundub, et oleks õiglasem vangi varem vabastada, või selliste isikute karistamine peaks toimuma teisel viisil.

Võimalusi olukorra muutmiseks on küllalt, kuid nende lähem käsitlemine pole siinkohal võimalik. Eeskuju selleks saaksime Ameerikast ja osalt ka Inglismaalt.

KOOSOLEKUD

4. Kitsendusi koosolekute korraldamisel.

Nagu eelpool nägime, lubab Põhiseadus (§ 17) pidada koosolekuid „avaliku rahu ja julgeoleku nõudeid rikkumata.“ Sellest tingituna näeb Koosolekute seadus ette rea kitsendusi koosolekute pidamisel, need võime liigitada järgmiselt:

A ja suhtes. Koosolekuid ei ole lubatud pidada lahtise taeva all ajavahemikul kella 22 kuni kella 8-ni. Kinnises ruumis on lubatud koosolekuid pidada igal ajal (§ 2 l. 1).

Koha suhtes. Koosolekuid ei ole lubatud pidada:

1) tänavail ja avalikel platsidel juhtumil, kui see takistab liiklemist;

2) rööbastedel;

3) lahtise taeva all ilma vastava prefekti loata: a) kuni $\frac{1}{2}$ km kauguses hoonest, kus asub Vabariigi President, Riigivolikogu, Riiginõukogu või Vabariigi Valitsus; b) majade ees, kus asuvad Sõjavägede Ülemjuhataja, Vabariigi Valitsuse liikmed, Sõjavägede juhataja, sõjaväe osad või välisriikide diplomaatilised esindused (§ 3 ja 2 l. 2).

Isikute suhtes. Koosolekust ei ole lubatud osa võtta: 1) relvastatud isikuil, välja arvatud ametisikud ametikohuste täitmisel. Relvastatuks tuleb siinkohal lugeda isikuid, kes kannavad relva nähtavalt. Ei saa p. 1 nõudest järeldada, et koosolekul viibivaid isikuid tuleks läbi otsida relva leidmise eesmärgiga;

2) kooliõpilasil vastava kooli juhataja kirjaliku loata;

3) alla 18-aastasil isikuil, kui politsei poolt väljaantud kviitungil ei ole tähendatud, et neile on osavõtt võimaldatud;

4) joonnud isikuil (§ 4).

Avalduste suhtes. Koosolekul on keelatud teha avaldusi:

1) mis riivavad Eesti riigi ja rahvuse au;

2) mis väärhindavad, õõnestavad või eitavad kehtivat riigikorda;

3) mis kõigutavad lugupidamist riigi juhtivate võimukandjate ja riigi- ning omavalitsus- asutiste vastu;

4) mis halvavad riigikaitset või rikuvad riigi välispoliitilisi suhteid;

5) mis õhutavad kuritegevusele;

6) mis õhutavad vaenu või tekitavad vastuolusid üksikute rahvakihtide või muude ühiskondlike rühmitiste vahel või muul viisil kahjustavad ühiselulise solitariteedi või rahva ühtluse kujunemist;

7) mis käivad kõlbluse või maa heade kommete vastu või riivavad kodaniku eraelu või ta head nime (§ 5).

Poliitiliste koosolekute suhtes. Koosolekute seadus § 5 l. 2 annab Vabariigi Valitsusele õiguse keelata poliitiliste koosolekute pidamise teatavaks ajaks. Selle liigi koosoleku mõistest oli jutt juba eespool. Senini Vabariigi Valitsuse poolt ei ole tehtud otsust selle liigi koosolekute pidamise keelamise kohta. Küll on

aga Kaitseisukorra seaduse alusel Siseministri (Sisekaitse ülema ülesandeks) sundmäärusega nr. 21 § 3 (RT 1935, 21, 200) keelatud „poliitiliste nii kinniste kui ka avalike koosolekute pidamine, mille korraldajaiks on eraisikud või organisatsioonid ja mis võivad tekitada lahkkelisid rahva seas või mis ei ole kokkukõlas maksva korraga või üldsuunaga rahva üksmeele saavutamiseks“. Samuti on keelatud sama iseloomuga poliitilised meelevaldused, rongkäigud ja matuserongid kui ka kõned.

Eeltoodud kitsenduste suhtes kerkib küsimus, missugused sanktsioonid tuleb tarvitusele võtta neist üleastumiste puhul koosoleku korraldaja poolt. Kahtlemata on selge, et iga eelloetletud keelust üleastumise korral on järelevalvet teotaval võimul, s. o. politsei esindajal õigus võtta tarvitusele administratiivsed sanktsioonid: lõpetada koosolek või kõne, eemaldada koosolekut mittelubatud isikud, teha hoiatusi ning juhtida tähelepanu ettetulnud korrarikkumisele ja sundida koosolijad laiali minema (§ 23, 25).

Edasi kerkib küsimus, kas mainitud administratiivsetele sanktsioonidele järgneb ka kriminaalsanktsioon, s. t. kas eeltoodud kitsendusist üleastumise korral saab üleastujaid vastutusele võtta ka kriminaalkorras? Sellele peab vastama, et mitte igal juhtumil ei saa seda teha. Koosolekute seaduses antud redaktsioon ei ole identne (ühtuv) Kriminaalseadustiku karistusnormidega ja kriminaalkorras võetakse vastutusele keelust üleastujaid ainult säärase teo kordasaatmise puhul, mille eest on Kriminaalseadustikus ette nähtud karistus. Kõrvutades üksikuid keelunorme kriminaalnormidega, näeme, et suuremale osale keelunormest üleastumisele vastab ka kriminaalnorm, kuigi teisel kujul.

Koha ja aja suhtes on karistus ette nähtud KrS § 113. Isikute suhtes, kellele ei ole lubatud osavõtt koosolekust, karistust ei ole ette nähtud.

Keelatud avalduste suhtes on kriminaalsanktsioonid tunduvalt lahkuminevad ja mitme keelu kohta ei leidu sanktsioone.

1) Avalduste osas, mis riivavad Eesti riigi ja rahvuse au, võiks vastava konkreetse teo kordasaatmisel võtta rakendamisele KrS § 120, 120¹, 136, 263¹;

2) avalduste osas, mis väärhindavad, õõnestavad või eitavad kehtivat riigikorda — KrS § 114¹, 119, 255;

3) avalduste osas, mis kõigutavad lugupidamist riigi juhtivate võimukandjate ja riigi- ning omavalitsuste vastu — KrS § 79, 135, 136;

4) avalduste osas, mis halvavad riigikaitset või rikuvad riigi välispoliitilisi suhteid — KrS § 80—97, 106—109;

5) avalduste osas, mis õhutavad kuritegevusele — KrS § 115, 118;

6) avalduste osas, mis käivad kõlbluse vastu — KrS § 270 jne.

Lähemaid sanktsioone eeltoodud avalduste suhtes leiame Kaitseisukorra seaduse põhjal antud Sisekaitse ülema sm. nr. 11 (RT 1933, 76, 562) ja Kaitseväge ülemjuhataja sm. nr. 15

(RT 1934, 23, 171). Poliitiliste koosolekute ja kõnede suhtes veel Siseministri sm. nr. 21 (RT 1935, 21, 200).

5. Koosolekute juhatamine ja korrapidamine.

Uus Koosolekute seadus pöörab erilist tähelepanu koosoleku juhatamisele, seades selle kindlasse raamesse, andes koosoleku juhatajale tarvilikud õigused ja pannes temale kohustuse valvata korra järele. Nagu algul nägime, mõistame koosoleku all organiseeritud rahvakoondumist, mida juhatatakse püstitatud kava järgi tema algusest lõpuni.

Igal koosolekul peab olema juhataja või juhatus. Koosoleku juhatajaks on: 1) koosoleku korraldaja ise, kui ta pole teadaandes selleks kedagi määranud või kui koosolekul ei ole valitud juhatajat; 2) teadaandes tähendatud vastutav juhataja või juhatus, eriti neil korral, kui koosoleku korraldajaks või kokkukutsujaks on juriidiline isik; 3) koosoleku poolt valitud juhataja või juhatus (§ 19).

Koosoleku juhatajaks või juhatuse liikmeiks võivad olla Eesti kodanikud, kes omavad hääleõigust, või täisealised teovõimelised välismaalased tingimusel, et nad valdaksid eesti keelt (§ 6). Keeleoskuse nõudest ei saa järeldada, et koosoleku juhataja peab koosolekul kõnelema eesti keelt või et koosolek toimuks eesti keeles. Tema keeleoskus on vajalik ametivõimudega asjaajamiseks, kes teostavad järelevalvet koosolekul.

Koosoleku juhataja või juhatuse ülesandeks on valvata koosoleku korra ning selle järele, et koosolek ei kalduks kõrvale koosoleku ainest. s. t. päevakorrast (§ 20 l. 1).

Et koosoleku juhataja saaks täita eeltähendatud ülesandeid, on temale antud ka vastavad õigused: 1) ta võib hoiatada koosolijaid, kui nad ei pea korda; 2) ta võib ära võtta kõnelejalt sõna; 3) ta võib välja heita koosolekult isikuid, kes ei või osa võtta koosolekust (vt. § 4); 4) ta võib lõpetada igal ajal koosoleku, kui tekib korrarikkumisi (§ 20 l. 2).

Koosoleku juhataja, olles kohustatud valvama koosoleku korra järele ning selle järele, et koosolek ei kalduks kõrvale teadaandest, on õigustatud võtma tarvitusele eeltoodud abinõud. Kui aga need abinõud ei anna soovitavaid tagajärgi, peab koosoleku juhataja lõpetama koosoleku ja nimelt järgmisil juhtumel:

1) kui koosolek on kaldunud kõrvale koosoleku ainest;

2) kui koosolijad takistavad isikute kõrvaldamist koosolekult, kellel ei ole õigust koosolekust osa võtta;

3) kui koosolekul tuleb ette hulgalisi korrarikkumisi ning juhataja poolt korra jaluleseadmiseks ettevõetud abinõud jäävad tagajärjetuiks;

4) kui koosolek muutub ohtlikuks riigi julgeolekule, avalikule korrale või kõlblusele;

5) kui koosolekul tehakse keelatud avaldusi (vt. § 5);

6) kui koosolekul korraldatakse korjandus vastava loata (§ 21).

Eeltoodud õigusi ja kohustusi kokku võttes näeme, et Koosolekute seadus on koosoleku juhatajale annud täielikult peremehe õigused ühes peremehele vastutusega. Sellest võime teha terve rea praktilisi järeldusi seaduse rakenda-

misel tegelikus elus. Püüan siinkohal analüüsida mõnda neist:

1. Kas koosoleku juhatajal on õigus teha valikut koosolijate suhtes, s. t. keda koosolekule lasta ja keda mitte? Sellele võib vastata jaatavalt. Koosoleku juhataja ülesandeks on valvata korra järele ja tal on õigus välja heita koosolekult isikuid, kes ei täida tema korraldusi. Kui koosoleku korraldajal või juhatajal on teada või on alust oletada, et koosolekule tahavad pääseda isikud, kes võivad või tahavad rikkuda koosoleku korda või koosoleku „lõhki ajada”, siis on tal õigus kas isiklikult või tema poolt määratud korrapidaja kaudu keelduda ebasoovitavate isikute sisselaskmisest ja koguni politsei kaasabi paluda, kui keegi vägivaldselt tahab tungida koosolekule. Keerulisem on küsimus juhtumil, kui korraldatakse ühingu peakoosolek ja juhatus takistab mõne liikme sissepääsu. Kas sel juhtumil jääb ühingu liikmel, kelle õigusi sellega on rikutud, võimalus oma õigusi jalule seada tsiviilkohtu korras, ilma et ta saaks nõuda politseilt abi koosolekule pääsemiseks.

2. Missuguse korra järgi talitab koosoleku juhataja koosoleku juhatamisel, nagu kõnelejale sõna andmises, küsimuste otsustamise korra, valimise korra ja muus koosoleku juhatamisse puutuvais küsimusis? Koosolekute seadus ei määra seda korda, küll aga paneb juhatajale kohustuse valvata korra järele, andes temale muuseas õiguse võtta kõnelejalt sõna. Tegelikus elus ongi kujunenud nii, et koosoleku juhatajast oleneb, kas ta soovib ainult ise kõnelda või anda sõna ka teistele, kas ta soovib üleskerkinud küsimust anda koosoleku otsustada, kas võtta ette hääletamist ja missuguse korra järgi, kas kinnist või lahtist, üldist või osalist jne. Tavaliselt talitatakse selliselt kõnekoosolekul nagu miitinguil, kihutuskoosolekul, referaatkoosolekul jne. Seepärast ei ole koosolekust osavõtjal õigust nõuda sõnasaamist, nõuda küsimuse koosolekule otsustamiseks andmist või esitada muid selletaolisi nõudmisi.

Iseasi on ühingute koosolekul, kus koosoleku pidamise kord on ette nähtud osalt põhikirjas, peamiselt aga kodukordades, mille alusel juhatatakse ka koosolekut. Kui ühingul pole kodukorras seda ette nähtud, siis talitab juhataja oma äranägemisel, kusjuures sageli võetakse eeskujuks Riigikogu kodukord, mis muidugi ei saa olla siduv juhatajale. Sageli koosoleku juhataja, kui küsimuse otsustamine teeb temale raskusi või riivab liikme õigusi, annab selle koosoleku otsustada. Ka neil juhtumel, kui ühingu liige tunneb oma õigusi rikutud olevat, võib ta pöörduda tsiviilkohtu poole oma õiguste jaluleseadmiseks või lihtsalt ühingust välja astuda.

3. Kas koosolekul on võimalik teha täiendusi või parandusi päevakorras, mis on registreeritud enne koosolekut? See küsimus kerkib üles eriti ühingute koosolekute suhtes, kus koosoleku juhataja kohe koosoleku algul küsib, kas päevakorda soovitakse täiendada või muuta. Kuna Koosolekute seadus (§ 20 ja 21) paneb juhatajale kohustuse valvata, et koosolek ei kalduks kõrvale koosoleku ainest ja viimasel juhtumil peab juhataja lõpetama koosoleku. Minu arusaamise järgi tuleb seaduse sõnastust „koosoleku aine” mõista laiemas mõttes. Koosoleku aine all tuleks mõista seda küsimuste kompleksi, millest on teatatud politseivõimudele, mitte aga iga tema üksikut osa. Kui näiteks ühingu peakoosoleku päevakorras on: 1) koosoleku ra-

kendamine, 2) aasta-aruanded, 3) eelarve, 4) jooksvad küsimused, siis on arusaadav, et päevakorra täiendamine punktiga — liikmemak-su määramine — ei ole koosoleku ainest kõrvalekaldumine, kuna see on loomulik osa eelarvest ja seega ühingu otsesest tegevusest, millest päevakorras on mainitud. Kui aga näiteks jooksvate või koosolekul ülestõstetud küsimuste all võetakse üles küsimus, mis ühing peaks ette võtma riigi kultuurelu parandamiseks, puudutades seega riigi kultuurpoliitikat, siis võib nentida, et seega kaldutakse kõrvale koosoleku ainest, kuna see haarab tegevust väljaspool ühingu, igatahes ei mahu see toodud koosoleku päevakorda.

Piiratum on see küsimus kõnekoosolekuil ja miitinguil. Neis on kava antud kas kõne teema või aina, millega koosolekul tahetakse esineda. Loomulikult peab kõne või arutlus piirduma kvititungs tähendatud ainega.

Et vältida võimalikke arusaamatusi ja lahk- arvamusi, peavad teadaande vastuvõtjad olema eriti tähelepanelikud koosoleku päevakorra suhtes, nõudes koosolekul arutusele tulevate küsi- muste täpset märkimist.

4. Kas koosoleku juhataja peab tingimata ja viivitamata lõpetama koosoleku, kui seal tuleb ette § 21 loetletud seadusest üleastumisi? Näiteks, koosolija on palunud sõna ja kaldub kõrvale koosoleku ainest ning koosoleku juha- taja teeb kõnelejale märkuse või võtab koguni sõnaõiguse. Või leiab koosolekult relvastatud isiku või õpilase vastava loata, teeb korralduse tema lahkumiseks, mille vastu osa koosolijaid avaldab protesti, ja isik ei lahku koosolekult ilma politsei kaasabit.

Kuigi Koosolekute s. § 21 ütleb, et „koos- oleku juhataja peab lõpetama koosoleku,“ tu- leb eeldada, et koosoleku juhatajal jääb õigus enne koosoleku otsest lõpetamist kasutada neid vahendeid, mis seadus (§ 20) temale võimalda- nud korra hoidmiseks või jaluleseadmiseks, ja kui need abinõud ei annud tulemusi, alles siis lõpetab ta koosoleku.

Koosoleku viivitamatu lõpetamine võib siiski kõne alla tulla, kui seaduse rikkumised leidsid aset koosoleku juhataja teadmisel ja heakskiit- misel või kui koosolek muutub ohtlikuks riigi julgeolekule või avalikule korrale, näiteks tek- kib koosolekul hulgaline kokkupõrge koosoli- jate vahel.

6. Koosolekute järelevalve.

Järelevalvet koosolekute üle teostab politsei, mis selgub Koosolekute seaduse § 7, 16, 22, 23, 27 eeskirjadest. Igast koosolekust tuleb teatada vastavalt prefektile või politseikomissarile, ku- na välismaalaste poolt korraldatavate koosole- kute pidamiseks peab olema prefekti või komis- sari luba. Viimaseil on õigus saata oma esi- ndaja koosolekule korra järele valvamiseks, kuid esindaja saatmine ei ole kohuslik, see oleneb tarvidusest ja saatja äranägemisest (§ 22).

Politseilise järelevalve alla kuuluvad kõik avalikud koosolekud ja osaliselt ka nn. poolava- likud koosolekud, s. o. usulised ja palvekoosole- kud, ühingute täitvate organite, õpilaste ja üli- õpilaste konventide koosolekud ning harilikud matuserongid. Viimaseist ei ole küll tarvis tea- tada politseivõimudele, kuid sinna võib saata politsei esindaja, kui on põhjendatud kahtlus, et neil koosolekuil võivad aset leida § 5 tähendatud keelatud avaldused (§ 27). Neid koosolekuid võib politsei ka lõpetada.

Politseinäkke „Mustamäe“ lasketiirul sooritamas laskeharjutusi

Politsei esindaja ilmub koosolekule vormiriie- tuses ja teatab koosoleku juhatajale oma tule- kust.

Politsei esindajal on õigus: 1) juhtida koos- oleku juhataja tähelepanu koosolekul ettetul- nud korrarikkumisele ning kõrvalekaldumisele koosoleku ainest, 2) lõpetada koosolek ette- nähtud aluseil, 3) nõuda koosolijate laialimine- kut koosoleku lõpetamise puhul, võttes tarbe- korral tarvitusele sundabinõud, ja 4) nõuda koosolekul istekohta juhatause läheduses. Koos- oleku võib ta lõpetada:

1) kui seda palub koosoleku juhataja;

2) kui koosolek omandab avalikku julgeole- kuõhvardava iseloomu (näiteks kui tuleb ette tapmine, rüüstamine, paugutamine, kallalietung asutisile jne.);

3) kui koosolekul tuleb ette vägivaldseid kok- kupõrkeid;

4) kui koosoleku juhataja ei lõpeta koosole- kut § 21 loetletud juhtumel;

5) kui koosolekut peetakse avalikel platsidel ja tänavail ja kui see takistab liiklemist (§ 23).

Politsei esindaja ülesandeks koosolekul on üldiselt valvata Koosolekute seaduse eeskirjade täitmise järele. Ta peab valvama, et koosolek toimuks vastava teadaande või loa alusel, et koosolek toimuks lubatud ajal ja kohas, et seal ei viibiks isikuid, kellele koosolekust osavõtt on keelatud, et koosolekul ei tehtaks keelatud aval- dusi; kontrollib juhataja isiku suhtes, kas ta on hääleõiguslik kodanik või kui välismaalane — kas ta on täisealine ja teovõimeline isik, valvab, et juhataja täidaks seadusega temale pandud ülesanded ning võtaks tarvitusele abinõud korra jaluleseadmiseks ja hoidmiseks, lõpetab koos- oleku seaduses loetletud aluseil, koostab proto- kolli koosoleku lõpetamisest ja sunnib koosoli- jad laiali minema.

Juhtumil, kui koosolek pole avatud hilje- malt üks tund pärast teadaandes tähendatud aega, loetakse koosolek mittetoimunuks (§ 17).

Nagu öeldud, koostab politsei esindaja koos- oleku lõpetamise puhul protokoll, millest annab koosoleku juhataja ära kirja, kui ta seda nõuab. Peab tähendama, et protokoll tuleb koostada Administratiivmenetluse seaduse ees- kirjade kohaselt, kuna koosoleku lõpetamine on administratiivne toiming, mitte juurdus, kuigi võib tarvidus tekkida juurdlust toimetada, kui keegi on seal korda saatnud kriminaalsüüteo.

(Lõpp.)

Konsulid ja nende õigused

Teise suurema ülesandena on konsulil toimetada mitmesuguseid perekonnaseisualasse puutuvaid toiminguid. Nii Eesti-Belgia vahelise lepingu järgi on konsul õigustatud laulatama oma kaasmaalasi, niivõrd kui nende riigi seadused seda volitavad. Sealjuures määrus on leidnud laiendavat tõlgitsemist, mille põhjal konsul võib laulatust ette võtta ka siis, kui üks abiellujaist on kolmanda riigi kodanik. Kuid niipea kui üks abiellujaist on Eesti kodanik, peavad nad pöörduma Eesti perekonnaseisumetniku poole.

Konventsioonid võimaldavad konsuleile toimetada ka oma kodanike sünni- ja surmajuhtumite registreerimist. Kuid üldiselt kehtiva normina ei vabasta konsulaadis registreerimine välismaalasi kohustusest toimetada säärast registreerimist Eesti perekonnaseisumetis kehtiva korra järgi. Perekonnaseisumetnikuna on konsul õigustatud pöörduma Eesti ametiasutiste poole oma kodanike perekonnaseisudokumentide hankimiseks.

Oma kodanike suhtes esineb konsul ametivõimuna kõigis neis ametiasjus, mida tema seadused võimaldavad, niivõrd kui see ei riiva tema asukoha riigi huve. Ta võib toimetada vahakohut, lahendada tülisid ja vaidlusi, abistada rahaliselt oma kodanikke, neid saata koju jne. Isikute suhtes, kes ise pole teovõimelised, teostab tema kõrgemat hooldamise või eestkoste ülesandeid. Konsulid selles küsimuses asendavad asukoha riigi vastavaid ametiasutisi. Sealjuures nende õiguste ulatus on erinev konventsioonide järgi.

Eesti-Belgia konsulaarkonventsioon võimaldab teostada alaealiste laste, nõdramõistustlike ja muude täisõigusteta oma kodanike kaitset; Eesti-Läti oma võimaldab aga hakata ainult ajutiseks hooldajaks ja eestkostjaks ning ainult nende isikute alaealiste laste suhtes, kellede vanemad on surnud tema piirkonnas. Seega kohalikud ametivõimud on õigustatud määrama eestkostet vajavaile välismaalasil eestkostjat või hooldajat oma seaduste kohaselt ja viimase määramisel jääb konsulile ainult üldine järelevalve õigus oma kodaniku huvide kaitsemiseks. Esimesel juhtumil aga välismaalasil üldse ei ole võimalik määrata eestkostjat või hooldajat kohalike ametiasutiste poolt.

Teostab konsul nimetatud õigust, ei ole tal seda vaja tõendada ühegi tunnistusega, vaid seal ta esineb seadusliku esindajana.

Oma õigusi sel alal teostab tema alati kohalike seaduste piires, seega, kuigi teda nimetanud riigi seadus evib erinevaid, laiaulatuslikumaid või kitsamaid õigusi, ei saa tema neid rakendada.

Hooldajana esineb konsul eriti teda nimetanud riigi kodanike päranduste suhtes, kes on surnud tema piirkonnas. Konsuli õigused sel alal on tavaliselt kõige enam täpsustatud.

Konsulile on antud üldine õigus võtta vara oma hoiule. Tal on õigus kõik pärandusse kuuluv vallasvara, mis on eraisikute käes või kohalikes ametiasutis hoiul, surnu paberid ühes arvatud, välja nõuda oma kätte samul aluseil, kui seda surnud isik ise oleks õigustatud tegema. Tal on õigus neid asju pärandusest, mis rikkiminevaid või mille alalhoidmine on seotud suurte kuludega, avaliku enampakkumise teel maha müüa tema asukohas kehtiva korra järgi. Seega on konsuleile antud suuremad õigused, kui meil kehtiva korra järgi päranduse hooldajatele, sest viimased võivad vara maha müüa ainult vastava kohtu loal.

Kinnisvara suhtes on konsuli õigused erinevad konventsioonide järgi. Belgiaga, Lätiga ja Leeduga sõlmitud konventsioonid võimaldavad konsulile võtta oma hooldamisele kogu päranduse, niihästi vallas- kui kinnisvara. Ta on õigustatud selle üle valitsema kas isiklikult või tema poolt valitud ja tema nimel teotsevate esindajate kaudu. Saksamaaga ja Poolaga sõlmitud konventsioonid näevad aga ette, et kinnisvara suhtes on erandita ainult selle riigi asjaomased ametiasutised, kelle territooriumil pärandus asub, õigustatud ja kohustatud kõiki samme astuma oma maa seaduste järgi ning samal viisil kui oma maa kodanike päranduste juures. Nad on kohustatud ainult hoidma konsuli teadlikuna ettevõetud toiminguid ning kinnisvara seisukorras ettetulnud muudatusist, ühtlasi saates temale kõige lühema aja jooksul tõestatud ära kirja koostatud nimestikust vara üle.

Et katta võimalikke nõudmisi pärandustombu vastu, on konsulid kohustatud alal hoidma päranduse-vara enese juures. Hoiu tähtaeg kõigub üheksast kuust kuni ühe aastani, arvates

viimasest teadaandest, mida kohalikud võimud on avaldanud püüanduse avamise kohta, vastavalt konventsioonile.

Konsul on püüandustombu suhtes pärijate esindaja, kes hoolitseb selle eest, et püüandusse kuuluv vara alal hoitaks. Selle tõttu, kui säärane hädaohut ei ole olemas, vaid pärivara alalhoid on kindlustatud pärijate isikliku kohalviibimisega, siis tuleb anda eesõigus pärijate kui rohkem asjast huvitatute korraldusile. See seisukoht leiab eriti põhjendust ka konventsiooni normis, mille alusel konsulil on õigus äraolevaid pärijaid, kes tema kodakondsusse kuuluvad, esitada, kui nad riigis ei ole võtnud enesele volinikke. Järelikult esitamise õigus kustub, niipea kui pärijad on nimetanud volinikke või viibivad ise kohal.

Konventsioonide eeskirjad püüanduse kindlustamise ja alalhoiu suhtes on tavaliselt väga üksikasjalised ja erinevad eriti pisiasjus omavahel.

KS § 62 järgi täidavad konsulid Eesti kodanike, samuti Eesti kodanike ja välismaalaste vaheliste õiguslike tehingute suhtes kõik need ülesanded, mis seaduse järgi on pandud Eesti notariitele, kuivõrd selleks takistusi ei tee asukoha riigi seadused. Ka ainult välismaalaste vahel toimepandud toiminguid võib ta notarina osa võtta, kui need toimingud puutuvad eranditult kinnisvaradesse, mis asuvad Eestis, või tehinguisse ja kohustusisse, mis kuuluvad täitmisele Eestis.

Säärast notari õigust tunnustab ka meie seadus välismaa konsuleile. Sealjuures konsulaarkonventsioonid piiritlevad nende õigusi sel alal. Konsuleile ei ole võimaldatud kõiki notari toiminguid, vaid ainult kitsendatud toiminguid.

Kitsendused on ette nähtud poolte kodakondsuse või vara, mis on tehingu objektiks, liigi suhtes.

Konsulimaa oma kodanike suhtes konventsioonid tavaliselt ei tee mingeid kitsendusi. Nende vahekorrald konsuliga lahendatakse nende maa seaduste järgi ja meie kohtud ja ametivõimud võivad ainult tunnustamata jätta konsuli juuresolekul koostatud akte, kui koostatud kohalike seaduste järgi ebakompetentse isiku juures.

Kitsendused on ette nähtud ainult asukoha riigi kodanike suhtes. Nende suhtes võib konsul toimetada üksikuid liike tehinguid. Tavaliselt on ette nähtud, et konsul on õigustatud toimetama igasuguseid notariaalakte ja lepinguid, mis puutuvad akti koostaja konsuli riigi kodanikesse ja konsuli asukoha riigi kodanikesse või teisisse selle maa elanikesse, samuti igasuguseid notariaalakte või lepinguid, mis puutuvad ainult viimaseisse, kuid sel tingimusel, et kõigil neil juhtumisel need aktid ja lepingud

kaivad varade kohta, mis asuvad konsuli nimetanud riigi territooriumil, või mingisuguseisse tehinguisse, mis seal sõlmimisele või teostamisele tulevad.

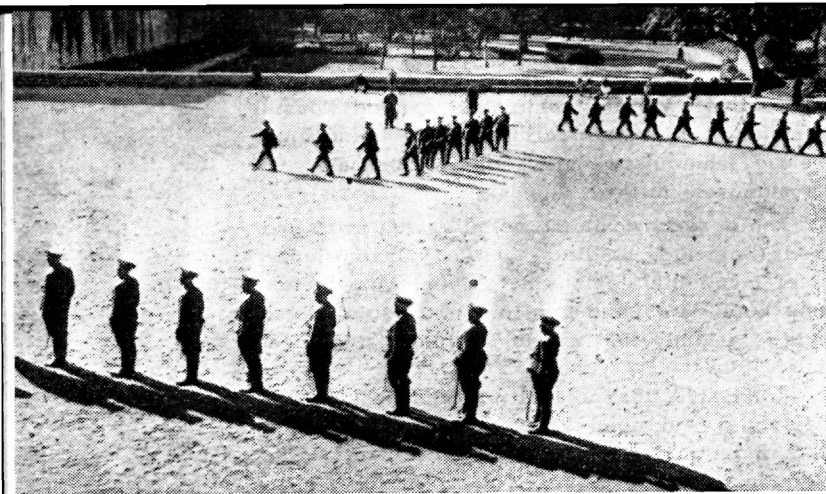
Peale säärast üldist normi sisaldavad mõned (Saksaga, Belgiaga jne.) konventsioonid veel mõnd liiki tehingute ja toimingute loetelu, mis kuuluvad tunnustamisele notariaalaktidena, nagu testamendid, abielulepingud, avaldused jne.

Kõiki neid ühepoolseid juriidilisi tehinguid ja lepinguid, kui need konsuli poolt on valmistatud, kinnitatud ja ta ametipitseriga varustatud, samuti ka ärakirju, väljavõtteid ja tõlkeid niisuguseist dokumentidest tuleb vaadelda tema asupaiga maal avalike või ametlikult kinnitatud dokumentidena ja neil on juriidiliselt samasugune tähtsus ning tõendusjõud kui konsuli asukoha maa ametivõimude kaasabil toimetatud dokumentidel.

Eriti laiavalatuslikkusega on konsuli õigus legaliseerida dokumente. Legaliseerimine on erinev konsulaartoiming, millega tõestatakse, et legaliseeritud dokument on välja antud kokkõlas selle koostamise kohal kehtivate seadustega ja et dokumendil leiduvad allkirjad on algupäraseid. Kui dokument on määratud rakendamisele Eestis, siis tavaliselt peab see kandma Eesti vastava konsuli legalisatsiooni. Kuid juhtumil, kui on tegemist dokumendiga, mis on välja antud riigis, kus pole Eesti konsulit, või viimase legalisatsiooni oli võimatu saada, siis asendab seda Eestis oleva vastava maa konsuli legalisatsioon.

Eriti laiavalatuslikud õigused on võimaldatud konsulile laevanduse ja kaubanduse alal, eriti teda nimetanud riigi lippu kandvate laevade suhtes konsuli piirkonna sadamais. Kõigis konventsioonides on ette nähtud, et kohalikel võimudel on ainult siis õigus korraldumiste puhul võõra riigi laevadel vahele astuda, kui need on sarnast laadi, et võivad rikkuda rahu või avalikkuse korda sadamas või maal, või kui neisse on segatud isik, kes ei kuulu laeva meeskonda.

Muide aga ei tohi ei kohtu- ega administratiivametnikud, samuti kui tolliametnikud ja agendid toime panna kaubalaevadel sadamais, kus asub vastava riigi konsul, ei läbiotsimisi ega järeelvaatusi peale harilike tolli ja tervishoiu järeelvaatuste, samuti kui areteerimisi, vangistamisi ega muid ametitalitusi, mis nõuavad sundabinõusid, ilma et nad sellest enne läbiotsimist või, tungivuse korral, läbiotsimise hetkel, ei oleks teatanud lipu riigi konsulile, et viimane saaks juures viibida. Samuti peab teatama konsulile aegsasti igast ülekuulamisest, millele allub laeva mees- või juhtkonda kuuluv isik, et konsul saaks ka siin viibida ning kaitseda tarbekorral ta huve.

Politseinikke rivitunnis jaõppustel

Konsulil on igal ajal õigus saada ära kirja ülalkirjeldatud ametitalitustest ja juhtumil, kui konsul ei ole kutse peale ilmunud või olid ülepääsematud raskused tema kutsumiseks, siis ametivõimud peavad selle ära kirja saatma oma algatusel.

Kõigil teisel juhtumil laevade suhtes on ainukompetents konsulite päralt. Eriti on nende ülesandeks sisemise korra alalhoid nende riigi kaubalaevadel selle riigi seadusandluse poolt ettenähtud piires; nemad lahendavad ise, vastavalt oma riigi seadusile, iga liiki tüliküsimusi, mis võiksid tekkida nende laevajuhtidele, juhtkonnale ja meeskonna vahel, ning eriti niisuguseid, mis puutuvad palgasse ja vastastikkusõlmitud lepingute täitmisega.

Nende lepingute täiteks on nad õigustatud nõudma kõigi laeva meeskonda kuuluvate isikute vahistamist ja kohalesaatmist, ükskõik kellel või missuguses ametis need isikud laeval olid, kui nad on omavoliliselt katkestanud teenistuslepingu ja deserteerinud laevalt. Selles küsimuses põhjendatud palvele peavad kohalikud võimud andma käigu.

Samuti on konsuli eriliseks ülesandeks laevahuku või madalikule jooksmise puhul päästetööde korraldamine. Kohalike võimude vahelastumine toimub ainult konsulaarametnike toetamise, korra alalhoidmise ja meeskonda mittekuuluvate päästjate huvide kindlustamise otstarbel, kui ka selleks, et kindlustada päästetud kaupade sisse- ja väljaveo kohta kehtivate eeskirjade täitmist. Kui konsulil pole kohal, ainult siis peavad kohalikud võimud kuni tema päralejõudamiseni kõik tarvilikud abinõud kasutusele võtma merehädast päästetud isikute kaitseks ja asjade alalhoidmiseks.

Ka kuulub ainuüksi konsuli kompetentsi avarii lahendamine, kui sellest on huvitatud ainuüksi tema riigi kodanikud ja avarii all kannataja kannab vastava riigi lippu. On aga asjast huvitatute seas asukoha riigi kodanik, või

mõne kolmanda riigi oma, siis kuulub kompetents kohalikele võimudele.

Eesti-Saksa konsulaarkonventsiooni lisa põhjal artikli XX juurde meremeeste peale- ja mahamunsterdamine sünnib selle lepinguosalise konsuli poolt, kellele laev kuulub. Seega mainitud konventsiooniga on konsuleile pandud meremeeste kodu ülesanded ning saksa laevade suhtes ei ole rakendatavad Eesti Meremeestekodu seaduse § 78 ja 80.

Kõige laiaulatuslikum tegevusväli on konsulile võimaldatud kaubanduse ja selle küsimuste alal. See väli on niivõrd laialdane ja mitmekülgne, et seda on väga raske piiritleda.

Konsul esineb vahendajana kõigis mõeldavais küsimusis, niihästi riiklikes kaubanduslikes vahekorras kui ka eraisikute omis. Ta teotseb vaheltsobitajana, annab informatsiooni, omab ülesande lahendada raskusi, mis tekivad tollil, päritolutunnistustega ja teistel aladel ametiasutis. Niipea kui on tegemist väliskaubandusliku tehinguga, tuleb konsulile tunnustada õigus esinemiseks välisriigi, kodaniku või firma nimel. Ta ei esine täisvolinikuna ja sellisena ei saa tema alustada mingeid uusi toiminguid ega luua uusi vahekordi ega kohustusi. Kuid tema esineb huvide kaitsjana ja vaheltsobitajana tekkinud raskuste kõrvaldamiseks või kaotamiseks seniste vahekorradete suhtes ja sellisena tuleb talle anda õigus pöörduda kõigi ametiasutiste poole järelepärimiste, õienduste ja küsimustega.

Teotsetes sel alal, tuleb teda lugeda volinikuks ja esindajaks konsulaarkonventsiooni põhjal. Seetõttu ei saa temalt nõuda erivolitust, vaid esinemise õigusi annab temale konsuli patent. Kõigis muus asjus, kus kohalike seaduste järgi on nõutav erivolitus, näiteks kohtus esinemiseks, ei evi konsul esinemise õigusi. Neiks toiminguks peavad välismaalased hankima enestele erivoliniku.

Olukorras, kus kaubanduslikud vahekorrad aina tihenevad, kuid kus samal ajal ka raskused süvenevad, omavad konsulid üha suuremaid ülesandeid oma riigi majanduslike ja kaubanduslike huvide kaitsemisel. Neil põhjusil konsulite instituut leiab ikka enam rakendust rahvusvahelises liiklemises ja üha enam rakendatakse isikuid tegevusse sel alal.

(Lõpp.)

Pimedate juhtumite

JÄLITAMISMETOD

Teise grupi „niidiotsa“-kättejuhatajaid moodustavad teo kordasaatja isikust teopaigale jäetud jäljed, seega eeskätt jala-, käe- ja näpujäljed. Nagu jälituslaste kogemuste suure massi vaatlemine näitab, ei leita kaugeltki igakord teopaigalt jälgi kordasaatia isikust. Põhjus võib oleneda teopaigast, kui seal puuduvad vajalised eeltingimused mainitud jälgede tekkimiseks, samuti ka kordasaatia käitumisest, kui teotseti teatava ettevaatlikkusega. Kuid viga võib peituda ka jälitajas, kui ta ei toimetata teopaiga vaatlust küllaldase tähelepanelikkuse ja püsivusega, või kui ta on loomunärralt saamatu. Kui nüüd siiski teopaigalt leidub tundmatu kordasaatia jala-, käelaba- või näpujälge, kuidas see võiks anda niidiotsa kätte jälje tekitaja avastamiseks?

Teatavais tingimuses, kus võib tekkida jala- ja käelabajälgede ulatuslikum rada, näit. pehme resp. porine pinnas resp. tänava või maantee pinnas, kaste, värskelt sadanud lumi. *harmatis inc.*, ialatäljed võivad viia teopaigalt kordasaatia uke alla välja, halvemat juhtumil näidata kordasaatia tuleku ja mineku suuna kaugemas ulatuses. Näit., öösel murti taluniku aita ja varastati salvest kott rukkeid. Oli hilisügisene aeg. õuepind porine. Poris leidusid vormitud tuleku ja mineku jalajäljed, mis siirdusid üle aia heinamaale. Heinamaal õõnsad jäljed lõppesid, selleest tähistasid seal liikumissuunda ädalast ülestuhitud puulehed. Rada viis läbi oja, kus vesi ulatus põlvini. Oja kaldal võis uuesti täheldada vormitud õõnsaid jälgi. Jäljed lõppesid ühe väikekoha õuel. Peremees ei tahtnud vargusest midagi teada, kuid läbiotsimisel leiti majast kott rukkeid, õuest leiti aia nealt kuivamas püksid, mis põlvini märjad, ning kuurist hunnik märgi nartse, millede vahel paisunud rukkiteri ning pehastunud puulehti. Uuel ülekuulamisel mees võttis varguse omaks. Nartse ta oli vargusretkel kasutanud jalatseina ning salvest vilja kotti kühveldades rukkiterad olid sattunud nende vahele. Teisel juhtumil kartulikuhila juurest üle pehme põllu viivad jalajäljed juhatasid kätte kartulivarga. Seesuguseid näiteid võiks tuua rohkemgi.

Olgu juhitud tähelepanu sellele, et pinnase muutlikkuse tõttu jäljerada võib katkeda, ent jäljed võidakse kaugemal jälle leida. Nii siis ei maksa meelt heita, kui jäljed käest kaovad, vaid tuleb jätkata otsimist kaugemal, misjuures kohalik ümbrus, kui seda tähelepanelikult vaadelda, võib anda häid ideid katkenud jälgede taasleidmiseks.

Peaksid aga jäljed siiski lõppema kohal, mis iseenesest ei juhi kahtlust kellelegi, siis jälitaja igal juhul mõelgu vähemalt järele ja tuletagu meelde, kas selles ümbruses ei elutse kuriteo-

kahtlasi isikuid (retsdiviste, päevavargaid), kes võiksid käsilolevas asjas tulla arvesse, ning kontrollida nende viibimist kriitilisel ajal.

Siin peab puudutama ka jälgede ajamist politseikoorte abil. Paljude teiste maade eeskujul oleme ka meie katsetanud koertega ja saavutanud tagajärgi, kuid koerte kasutamine jälitamise otstarbel osutus kulukaks ja tagajärjed niivõrd juhuslikeks, et peeti õigeks sellest loobuda.

Teisiti on lugu, kui teopaigalt või selle lähimast ümbrusest leitakse üksik võõras jälg või ainult kahest-kolmest üksteisele järgnevast jäljest koosnev rada. Siin võib olla tegemist ainult kaudse kahtluse juhtimisega. Arvesse tulevad üksiku jälje vaatlemisest tuletatud jala- või jalanõu erilised omadused, või vähemalt 3—4 jäljest koosneva raja järgi tähelepanevad kõnnakupilt. Näit. paljajala jäljes puudub suure varba jäljend või on tegemist lampjalaga — pärida ümbruskonnast, kellel teatakse olevat seesugune kehaviga, tarbekorral pöörduda eritunnuste keskkartotocgi poole (Tallinna krim.-komissari juures). Pole viga, kui sedaviisi saadakse teada 10 isikut, kellel sama kehaviga; nende igaühe viibimise kontrollimine kriitilisel ajal ja, veel enam, vastava jala võrdlemine jäljega aitab selgitada, kas üldse keegi neist tuleb kordasaatjana kõne alla ja kes nimelt. Jalanõudest tekkinud jälgede juures on niidiotsa-andjaiks väljapaistvad parandused ja kulumismärgid. Näit. varguse puhul vaatlust toimetanud ametnik leidis hoovi pinnasel pooliku saapajälje, mille konts oli selgesti välja tulnud. Kontsa iseloomustas teatavasse kohta löödud terasest kaitseplaat. Kujundanud jälje ning vajutanud ta kuju hästi meelde, toimetas sama ametnik järgmisel päeval kahtlaste isikute kontrollimist. Ühe maja hoovil, kus elas tuntud varas, märkas ametnik saapajälge, mille konts näis talle eelmisest vaatlusest tuttavana. (Täpsemal võrdlemisel see konts ühtus teopaigalt leitud jäljega.) Läbiotsimisel leiti osa varastatud kraamist varga korterist ja teine osa saadi ühest vanakraamikauplusest. Teine näide: Sügisel hilisõhtul tungis tundmatu mees linnast jalgsi koju ruttavale talunaisele kallale ja riisus talt kaasasolevad pakid. Pimeduse tõttu naine ei saanud kallaletungijat kuigi hästi tähele panna, arvas aga, et ta kandis sõduririietust. Ametnik leidis lisaks sellele sündmuspaigalt tihedast porist suuremõdulise parema jala saapa jälje, millel keset talda oli vormitu õnarus. Sellest ametnik järeldas, et saapatald pidi olema sealt läbi kulunud ja ühelt poolt lahti murdunud äär kokku rullunud. Nii kannatanu seletus kui ka saapajälje omadused (suur, kohmakas „tank“) andsid põhjuse otsida kallaletungijat sõdurite hulgast. Teopaiga läheduses asus ühes kohas sõdureid. Ametniku palvel sõdurid ülema käsul rivistusid

ja sirutasid ette paremad jalad. Kõndides rivi eest mööda, ametnik märkas ühe sõduri jalas kirjeldatud tallarikkega saabast. Ülekuulamisel see sõdur oli niivõrd ehmunud, et tunnistas pikema puiklemiseta teo üles ja andis riisutud vara välja.

Väljapaistvaist parandusist olgu nimetatud veel pooltald, lappe varbaotsas ja talla keskosas, poolikut kontsuplekki jne. Seesuguste tunnustega jälje või sellest valmistatud kujundi näitamine ümbruskonna elanikele, eriti kingsepadele, võib anda häid tagajärgi, sest mitte alati ei ole kordasaatja kaugelt tulnud.

Kõnnakupilt — harkisjala kõndimine, kõndimisel varbaotste tunduv sisse- või väljapoole hoidmine, lonkamine, kargu või puujala tarvitamine (v. „Kurit. jälgimine“, lk. 50 ja edasi) — selgub siis, kui teopaigal leidub jälgede katkematu rada, seega mitte just igapäev. On aga vaatlusega selgunud teatav kõnnakupilt, näit. lonkamine, siis tuleb tingimata ümbruskonna inimesilt küsida, ja võimalikult kaugemas ulatuses, keda nad tunnevad lombakuina. Tarbekorral kasutada ka eritunnuste keskkartoteeki.

Teopaigale jäänud kurjategija käelabajälgede juhtiv võime pimedail juhtumeil on õige piiratud. See võiks tulla arvesse vaid siis, kui jäljest nähtub, et teatav sõrm või teatavad sõrmed puuduvad. Ärakasutamine sünnib samuti nagu üksikute jalajälgede puhul.

Teopaigalt leitavate tundmatu teo kordasaatja näpujälgede kasutamiseks peetakse Tallinna krim.-komissari juures üleriigilist monodaktüloskoobilist kartoteeki, mis sisaldab võrdlemisi suure arvu kaarte. Selleks teopaigalt leitud näpujäljed tuleb saata keskkartoteeki. Pealeselle võib teopaiga näpujälgi eduga kasutada õige teo kordasaatja leidmiseks mitme isiku hulgast, kellele langes kahtlus mõne teise niidiotsa kaudu, näit. kriitilisel ajal teopaiga läheduses viibimise tõttu. Selleks teopaigalt leitud näpujälgi võrreldakse iga kahtlusaluse kõigi sõrmede jälgedega. Kuid tulemuse saab pidada kindlaks ainult siis, kui 1) teopaiga jälj tõepoolest on tekkinud teo kordasaatja sõrmest, 2) kui teo kordasaatja tõepoolest on kahtlusaluste hulgas.

Näiteid näpujälgede esinemisest juhtiva niidiotsana võiks tuua terve rea, kuid neid peaks olema veelgi rohkem. Selleks jälitajad peavad panema senisest suuremat rõhku näpujälgede otsimisele ja nende päritolu selgitamisele vaatluste puhul. Küllaldased juhised selleks leiduvad „Kurit. jälgimine“ lk. 58 ja edasi.

Mõnikord selleks kohaseil tingimusil võivad niidiotsa kätte anda ka teopaigale jäänud tundmatu toimija hambajäljed. Näide: Röövmõrva puhul leiti tükk nätsket odrakaraskit hammustamise jälgedega, milledest nähtus, et hammustajal puudus üks esihambast. Kuna ohvriks, kes elutses üksinda, esihambad olid kõik terved, siis kahtlemata karaskit oli hammustanud võõras, resp. mõrvar. See asjaolu sundis üht ametnikku meelde tuletama, et tapetu vennal, kes oli karistatud isik, puudub just ees hammas. Mees otsiti üles ning järgneva süütoendite kogumisega (verejäljed riietel, kahtlase päritoluga suurema summa raha omamine, lõppeks ülestunnistamine) ta avastatigi mõrvar.

Ühe rahavarguse puhul varas oli hammustanud laual vaasis seisnud õuna. Teo olmas-tiku järgi kahtlus langes piiratud arvule isi-

kuist, sest ainult neil oli võimalus vargust antud viisil teostada (raha hoiupaiga täpne teadmine ning vaba juurdepääs). Hambajälgede ja hammaste võrdlemine juhatas nende hulgast kätte õige varga.

Kolmanda grupi moodustavad teo kordasaatmiseks kasutatud vahendid ja kordasaatja poolt teopaigale mahajäetud esemed. Siia kuuluvad: 1) teo vahetuks teostamiseks kasutatud väga mitmekesised vahendid, nii tapmiste puhul — surmatekitamise vahendid: laskeriistad, noad, kirved, kaikad jne., mürgid, kägistamisvahendid, varguste puhul — murdmisriistad, vaelevõtmed, muukraud jne., tulesüütamiste puhul — süütevahendid, röövimiste puhul — kallaletungi vahendid jne.; 2) kohaletulekuks ja lahkumiseks resp. saagi äraviimiseks kasutatud vahendid, seega mitmesugused sõidukid ja veokid; 3) mitmesugused esemed, mis kordasaatjal teopaigale tulles olid kaasas, lahkudes aga jäid teopaigale maha, nagu kehakatted ja nende osad, muud esemed, mida inimene tavaliselt kannab enesega ühes (suitsumaterjal, taskurätt, kepp, rahatasuk, taskukell, ajaleht jne.), erakordselt kaasas olnud asjad (söögikraam, mujalt varastatud kraam jne.) ning lõppeks olukorra kohaselt ka p. 1 ja 2 mainitud vahendid või nende osad. P. 1 ja 2 tähendatud esemeid tuleb aga enamail juhtumeil teha kindlaks nendest teopaigale jäänud jälgede varal, milleks tihti vajatakse asjantundja abi.

Teopaigale mahajäetud eseme kasutamiseks tuleb leida isik, kes teaks öelda, kellele see ese kuulub, kuna harva juhtub seda, et see ise juhataks vahetult omaniku kätte. Et viimast siiski võib juhtuda, sellest järgmised näited: valmisriiete-ärast varastati seljakoorem riideid. Varas oli nähtavasti enesele tõmmanud selga uue ülikonna, sest teopaigal leidus vana ülikond. Viimase taskuid läbi otsides leiti isikutunnistus, mis osutus õigeks ja juhatas varga kätte. Teinekord leiti teopaigale siginenud väljaheitehunniku juurest kirjaümbrik aadressiga. Kontrollimisel aadressaast osutuski vargaks. Sama maksab ka igasuguseist dokumentidest. — Osaliselt kuuluvad siia ka esemed, millel juhtumisi leiduvad omaniku nimetähed, nagu taskurätt, kübar, kaloss jne., juhtides tähelepanu teatavale isikule, kui kahtluse alla langeb mitu isikut, samuti esemed, millede kandmiseks nõutakse ametlikku luba, näit. laskeriistad, mille puhul järelepärimine laskeriistu registreerivalt asutisilt võib avastada omaniku (kui laskeriist oli registreeritud), lõppeks esemed, millel leidub registreerimise märk (number). Viimastest näide. Läänemaal tungis noormees maanteel riisumise eesmärgiga kallale jaama rattavale naisele. Naise appi karjades noormees põgenes, jättes teopaigale oma jalgratta. Jalgratas kandis Tallinna registreerimisnumbrit. Tallinna linnavalitsuselt järele pärides selgus, et mainitud number oli antud ühele jalgrataste väljäurijale. Viimane näitas ette noormehe isikutunnistuse, mis ratta üürileandmisel oli võetud tagatiseks. Isikutunnistus rääkis õigust ja noormees tabati.

Olgu veel tähendatud, et mürgitamiste puhul on alati otstarbekohane võtta apteekidest kõigi isikute nimekirja, kellele viimasel ajal (aastal) on konkreetset juhtumil kasutatud märki välja antud. Loodetavasti mürgitaja on nende hul-

gas või vähemalt sai kellelki nende hulgast mürki.

Muid teopaigale mahajäetud esemeid tuleb näidata inimesile ette, kuni leitakse see isik (need isikud), kes teab öelda, kellele ese kuulub. On arusaadav, et selle ülesande teostamine vähegi laiemas ulatuses nõuab suurt ajakulu. Ent süvenedes käsiloleva juhtumi olmas-tikku ja arvestades mahajäetud eseme asetust selles olmastikus, ta suhteid üldolukorraga ning ta omadusi, võib tihti tunduvalt kärpida ettenäitamiskiirkonda.

Millest siin lähtuda?

Nagu praktikast on selgunud, on kasulik lähtuda üldjoontes järgmisest:

On eset kauemat aega tarvitatud (kulunud), seejuures sageli ja teiste nähes tarvitatud, omades eritunnused ning teo olmastiku järgi otsustades toimija võiks olla pärit ümbruskonnast, siis on mõtet eset võimalikult laiemas ulatuses isikuile ette näidata. Näit. vargusekohalt leiti võõras pruugitud aednikunuga (kövera teraga). Ümbruses kutselisi aednikke ei olnud. Nuga näidati paljudele isikuile huupi ette ja nende hulgas leidis mitu isikut, kes ütlesid olevat seda nuga näinud kohalise kaevumeistri käes. Edasine juurdlus selgitaski, et kaevumeister oli varas.

On eseme eritunnused eriti head, siis võib katsuda õnne ka sellega, et ese ühes selgitava plakatiga paigutatakse käidavas kohas välja, näit. äri vaateaknale, maal laadale jne., või kirjeldatakse teda ajalehtedes pildi lisandamisega. Raskete kuritegude puhul, mis äratavad seltskonnas suuremat tähelepanu, on sellest olnud kasu.

Tuleb arvestada ka seda, et eseme mahajäämisega teopaigale see ühtlasi puudub omaniku valdusest, mida samuti võidakse märgata teiste isikute poolt. Seega käsikäes eseme ettenäitamisega tuleb teha ka sellekohaseid järelepärimisi. Seejuures nii eseme ettenäitamisel kui ka tema puudumise kohta järelepärimisi tehes tuleb igakord mõelda, kuidas seda teha. Näide: Murdvarguse kohale oli jäänud maha murdmisriist — suur puusepa peitel, laitmatu teraga, laba haljas, samuti peavõru — tähendab, iga päev tarvitav tööriist. Ümbruses oli kolmes kohas käimas majaehitus. Ametnik tegi asja ehituskohtadele, küsides ühelt ja teiselt tööliselt, kas keegi on kaotanud peitli. Üks tööline vastaski, et tema töökaaslane laenanud temalt peitli, kuna oma olevat vist jäänud ehitusprahi alla. Ametnik võttis peitli portfelligi ja näinud seda, tööline hüüdis: „Peeter, tule siia, sinu peitel on leitud!“ Nüüd ei jäänud ka Peetril enam muud üle, kui tunnistada peitel omaks. Kes teab, mida tööline oleks vastanud, kui ta oleks teadnud, kust sõbra peitel tegelikult leiti.

Kui mahajäetud ese on uus, vabriku töö, seega omandatav kauplusist, kohal mitte just igapäev tarvitav (müüdav-ostetav), mitte just igast poest (linna olukorras) saadav, siis on mõtet näidata eset kõigis kauplusis, kus seesuguseid esemeid müüakse, ja küsida, kellele see müüdnud viimasel ajal, võttes kõik seesuguseid esemeid ostnud isikud kontrollimisele. Nii on paljudel kordadel saavutatud häid tulemusi. Näide: Kõrvaliselt linnatänavalt leiti suhkrukotti topitud vanamehe laip purustatud kuklaga. Kott oli seest puhas ning põhjas leidis vähesel määral suhkrukeri. Tähendab, kotti oli tarvita-

tud ainult suhkru hoidmiseks ja võimalik, et ostetud just laiba kõrvaldamiseks, seega paari viimase päeva kestel. Suhkrut müüvais kauplusis kotti ette näidates saadi teada kolm isikut, kes viimaseil päevil seesuguseid kotte olid ostnud. Kontrollimisega selgus, et üks neist, keegi noormees, oli laiba leiupäeval korterist lahkunud ja teise linna sõitnud. Ta korter avati. Toas oleva laua järgel leidis verepripsmeid, samuti põrandaharja harjastel, tühja riietekapi külgsinal oli istuva inimese pea kõrgusel tume laik, nähtavasti pesemisega pooleldi kõrvaldatud verelaik. Noormees tabati, ta tunnistas teo üles. Ta oli mingisuguse ostu-müügi ettekäändel meelitanud vanamehe oma korterisse, kus elas üksinda, seal ta oli lõonud talle haamriga pähe ja röövinud talt raha. Laiba asetanud ta kappi, ostnud järgmisel hommikul lähemast vürtsipoest tühja suhkrukoti, toppinud laiba kotti ning järgmisel ööl toimetanud tänavale.

Kui mahajäetud ese kujutab enesest käsitööd ja on alles kulumata või olgugi kulunud, kuid omab mingi eritunnuse, siis tuleb seda näidata ümbruskonna käsitöölisile. Näide: Rahakapi lõhkumise puhul oli teopaigale jäänud uus, sepa valmistatud „sörg“. Ümbruskonna seppadest üks tunnustas sõra oma tööks ning juhatas kätte isiku, kes selle oli tellinud. — Avaldatud murdvarguse kohalt leiti hobuseraua jälg, mille esimene näsa oli asetatud mitte otse varba alla, vaid tunduvalt kõrvale. Keegi sepp juhatas kätte isiku, kellele ta oli seesuguse raua valmistanud.

Kui esemele on tehtud parandus, millega võis toime tulla ainult meistrid, siis näidatagu seda vastavaile meistreile. Näide: Murdvarguse kohale oli jäänud maha varga käekell. Kella randil leidis kriips, millist kellasepad tavatsevad teha paranduse tähistamiseks. Kella näidati järjekorras peaaegu kõigile linna kellaseppadele (see oli Tartus), kuni viimaks kuskagi leidis kellasepp, kelle juures kell oli olnud parandusel. Tööraamatust leiti ka kella omaniku nimi.

Teopaigale jäetud ese võis olla ka kellelki laenatud, leitud, isegi varastatud. Need asjad ei paista esemest enesest välja, kuid see pole ka oluline; tähtis on vaid leida eseme õige omanik ja selle kaudu selgub juba laenaja, mõnikord ka leidja või varas. Sellest paar näidet:

Tulesüütamise puhul leiti tuleaseme vaatlusega poolik ajaleht, mis kandis ühe naaberküla peremehe aadressi. Ülekuulamisele võetud peremees seletas, et ta on annud selle lehe teatavale isikule, kes enne tulikahju mõned päevad viibinud tema talus. Peremees võis oma alibi süütamise öö kohta kindlaks teha. Tema poolt juhutatud isik otsiti üles ja see osutuski süütajaks. Ta oli saatnud teo korda vana viha pärast.

Poodnik tapeti lasuga haavlipüssist üle leti. Vaatlusel leiti letil väikesi, veidi kõrbenud kollakaid lestakesi, mis osutusid suitsuta püssirohuks. Asjatundjad arvasid, et siin oli tegemist laenguga, mis oli koostatud musta ja suitsuta püssirohu segust. Kuna must püssirohi põleb kiiremini, siis tulistamisel osa valget rohtu jäi põlemata ja langes letile. See arvamus meenutas krim.-ametnikule, et mõni päev tagasi sama ümbruskonna metsavaht oli avaldanud oma jahipüssi ja padrunite vargusest, kusjuures padrunid on olnud laetud just eespoolkirjeldatud

Veksliseadustikust

Veksel on tänapäeva majanduslikus elus tähtsaim krediivahend. Mis on krediit? Krediit üldises mõttes tähendab iga soodustust, mis antakse õigustatud isiku — kreditori poolt kohustatud isikule — deebitorile. Kui kohustuse täitmise asemel võtta deebitorilt vastu veksel, siis on see soodustus viimasele, s. t. sellega on edasi lükatud kohustuse täitmine teatava ajani. Seega veksel erineb maksuvahendeist — rahast või tšekist selle poolest, et viimased on kohustuse täitmise vahendid, veksliga aga lükatakse kohustuse täitmine teatavaks ajaks edasi. Need kõik aga kuuluvad käibeliste väärtpaberite hulka.

Veksel on abstraktne rahasumma maksmise lubadus, s. t. selle seaduslik jõud ei sõltu võlasuhte materiaalseist aluseist. Veksli eriline kindlus seisneb selle sissenõudmise kiires ja vastuvaidlematus korras, samuti ka kõigi vekslil leiduvate allkirjade kaasvastutuses.

Vekslid jagunevad liht- ja käskveksleiks. Lihtvekslis kohustub veksliaandja ise teatava summa maksmiseks. Käskvekslis (nimet. ka tratiks) võtab osa kolm isikut; veksliaandja (trassant) käseb kolmandat isikut (trassaat) maksta vekslit esitajale (remitent) teatava rahasumma. Trassant on siin trassaadi kreditoriks ja remitendi deebitoriks. Seadusjõu evib veksel *trassaadi suhtes alles* siis, kui viimane aktsepteib vekslit. Ta muutub seega aktseptandiks (vastuvõtjaks).

Veksli teeb käibeliseks paberiks see, et seda võib edasi anda pealkirjade — indossamentide (žiiro) — põhjal. 1938. a. Veksliseadustik (RT. nr. 82) käsitleb peaaegselt käskvekslit, mis käibes palju painduvam kui lihtveksel, sellevastu aga palju keerulisem. Lihtveksli kohta on ainult 4 paragrahvi seaduse lõpus.

Nagu eelpool mainitud, on vekslkohustus abstraktne kohustus, s. t. selles ei ole väljendatud õigustuste-kohustuste alust (causa) ja et selle kohustuse täitmata jätmisel tulevad rakendamisele eriti karmid seaduse eeskirjad (olgu tähendatud, et Veksliseadustik kui lex specialis nõuab täpset, sõna-sõnalist tõlgendamist), siis nõutakse ka sellelt aktiivt suurt formaalsust. Veksliseadustiku § 1 loetleb käskveksli olulised osad, mida peab see akt sisaldama, et meil oleks tegemist käskveksliga, millele tulevad kohaldamisele kõik Veksliseadustiku eeskirjad.

Käskveksel sisaldab (§ 1):

1. Veksli tekstis peab leiduma sõna „Veksel“, mis väljendatud samas keeles, milles on koostatud see akt (§ 1 p. 1);
2. tingimuseta käsu kindlaksmääratud rahasumma maksmiseks (§ 1 p. 2);
3. isiku nime, kes on kohustatud maksuma — trassaat (§ 1 p. 3);
4. maksutähtpäeva (§ 1 p. 4);

segapüssirohuga. Põhjendatud kahtlus selles varguses langes teatavale, varemalt karistatud isikule, kelle otsimine oli juba käimas. Isik tabati ja tema juurest leiti poest röövitud asju. Ta tunnistas oma teo üles.

Juhtumid, kus teo vahend määratakse kindlaks jälgede järgi, on muidugi komplitseeritud. Siin ese ise puudub, ta on viidud kaasa, kuid just viimane asjaolu võib anda ideid eseme omaniku otsimiseks ühes ta esemega. Näide: Tapeti R. jaama postkontori ülem teel teenistuskohata. Väga hoolsal otsimisel tapmiskoha läheduses avastati muuseas osaline jalgratta jälg, mis üldolmastiku kohaselt võis kuuluda tapmisloosse. Leiust inspireeritud kr.-ametnikud asusid selgitama, kas kriitilisel ajal nähti jaama läheduses või jaamas kedagi jalgrattaga. Selgus, et oli nähtud ainult üht jalgratturit, kes rongis sõitnud edasi Tallinna poole. Nägijad võisid anda sest isikust äärmiselt kehva tundemärkide kirjelduse. Asuti selgitama meest, kes antud päeval lahkus rongist jalgrattaga kuni Tallinnani ja selgus, et Vasalemma jaamas lahkus keegi mees rattaga. Jaamas tunti seda meest, kuna ta peatus sageli seal. Nüüd mindi juba edasi lootusrikkalt ja peagi tabati mõrvar. See oli kolmekordne mõrvar Michailov. Sama Michailov tappis mõni aeg tagasi ¼ m pikkuse raudrattaga oma sõidutaja mootorratturi, jättes lati teopaigale maha. Lati üks ots oli kergelt roostetanud, teine aga — haljas (värskel läbiraumise pind). Näidates latti pealinnas pal-

judes rauakauplustes, leiti viimaks see kauplus, kust see oli ostetud (läbiraumispind sobis allesoleva latiga — vahepeal ei olnud müüdnud seda kaupla, kuid kahjuks müüja ei mäletanud ostjat, ja nii võis Michailov sooritada veel ühe mõrva, enne kui teda tabas õiglase karistus.

Meie oleme tänulikud iga vihje eest, mida meile võib anda teopaiga jälg tundmatu toimija suhtes. Nii leiti ühe varguse puhul kohal hobuseraua jälg. See oli küllalt selge ja sellest võeti kipskujund. Ametnik näitas kujundit ümbruskonna seppadele ja üks neist tundis selle ära koopia oma sepsist, kuid ta ei teadnud oelda, kellele ta selle raua oli tagunud. Kuid taibukas ametnik järeldas sellest vähemalt seda, et varas pidi olema pärit lähemast piirkonnast. See tiivustas teda juba jätkama otsinguid lähemas piirkonnas, mis viiski varga avastamiseni.

*

Kuigi see on üleliigne, mainin siiski veel kord, et käesolev käsitlus piirub teoolmastiku (pimedal juhtumil) vaatlemise selle osaga, mis võiks headel tingimustel, aga ka täpplikul kasutamisel anda kätte „niidiotsa“. Kui antud üldjuhustel niidiots leitakse, siis peab minema edasi juhustele mööda, mis on antud juurdlemiseks, s. o. teo selgitamiseks ja otsuse tegemiseks vajalike süüteoendite kogumiseks, et selguks, kas tabati märki või tallati tühja tuult.

(Järgneb.)

5. maksukoha (§ 1 p. 5);
6. isiku nime, kellele või kelle käsul peab toimuma maksmine (§ 1 p. 6);
7. käskveksli koostamise kuupäeva ja koha (§ 1 p. 7);
8. käskveksli väljaja (trassandi) allkirja (§ 1 p. 8).“

Kui trassant ise mõnel põhjusel ei saa kirjutada vekslile oma allkirja, siis võib vekslile alla kirjutada tema palvel teine isik. Sel juhtumil peab vekslil olema notariaalne tõestus, et veksel on alla kirjutatud trassandi palvel.

Erandina § 1 loetletud nõudeile, ilma et veksel kaotaks vekslil jõu, võib jätta märkimata (§ 2): maksutähtpäeva — sel juhtumil on tegemist näitveksliga, s. o. veksliga, mis kuulub lunastamisele selle esitamisel; samuti võib jätta märkimata maksukoha, — sel juhtumil peetakse maksukohaks trassandi nime juures tähendatud koht. Ka võib jätta märkimata koostamiskoha. Viimasel juhtumil peetakse veksel allakirjutatuks trassandi allkirja juures tähendatud kohas.

Teatavas mõttes on vekslil oluliseks osaks ka selles tähendatud summalt tempelmaksu tasumine (2 senti igalt 10 kr. või selle osalt). Tavaliselt tasutakse tempelmaks trükitud veksliplangi hinnana. Tekib küsimus, kas võib vekslit koostada ka lihtpaberil ja sellel tempelmaks markides kustutada?

Veksliseadustiku § 93 teise lõike kohaselt „käskveksli järgseid õigusi ei saa teostada enne, kui on tasutud ettekirjutatud tempelmaks ja trahv vekslil tempelmaksustamata jätmise või puuduliku tempelmaksustamise eest.“ Sama seadustiku § 94 ütleb lihtveksli kohta: „Kõik lihtvekslid, millede koostamisel on jäetud tasumata Tempelmaksu seaduse eeskirjade järgi nõutav tempelmaks, ei oma jõudu vekslina.“ Järelikult nende eeskirjade järgi ei ole keeldu nii käsk- kui ka lihtvekslit koostada harilikul paberil. Kuid Veksliseadustiku II osas, mis käib Tempelmaksu seaduse muutmise kohta, § 17 p. 13 kohaselt „Eestis väljaantavad lihtvekslid tempelmaksustatakse üksnes vastavale vekslil tempelpaberile kirjutamisega.“ Siit selgub, et lihtvekslit ei ole lubatud kirjutada harilikule paberile, küll aga käskvekslit. Viimase juures ei saa aga enne vekslit tulenevaid õigusi teostada, kui pole tasutud tempelmaks ja vastav trahv Tempelmaksu seaduse kohaselt.

Need olid vekslil olulised osad, s. t. niisugused, ilma milleta vekslit kui niisugust ei saa olla. Peale nende oluliste osade võidakse vekslisse paigutada veel nn. mitteolulisi osi, s. t. selliseid, mis pole vekslil kehtivuseks oluliseid vajalikud, kuid seadus lubab neid ja omistab neile ka vastavad juriidilised tagajärjed. Mitteolulisi osi näeb ette kehtiv Veksliseadustik õige mitmeid ja küllalt keerulisi. Võib arvata, et meie käibes need ei leia tegelikku rakendamist, või leiavad õige vähesel määral, seepärast toon siin mõned tähtsamad.

1. Intressid (%%). 1932. a. Veksliseaduse järgi ei olnud lubatud intresse vekslile märkida. Praktiliselt tehti seda kahel viisil: kas kirjutati vekslisumma sisse, või võeti juba ette. Kehtiva seaduse § 5 kohaselt võib trassant määrata näitvekslis ja näitaegvekslis, et vekslisumma kannab intresse. Kõigis teisis vekslis peetakse säärast intressi määramist mittekirjutatuks. Intressi määr tuleb vekslis märkida, kuna ainult klausel, et „summa kannab intresse“ või mõni teine samasi-

suline märgeline loetakse ka mittekirjutatuks. Intresse arvatakse vekslil koostamispäevast, kui selleks ei ole ette nähtud mõnd teist tähtpäeva.

Veksliväljaja — trassant — võib paigutada vekslil teksti veel:

- 2) et ta ei vastuta vekslil aktseptimise eest (§ 9 l. 2). Iga klausel mittelunastamise kohta aga peetakse mittekirjutatuks;
- 3) et veksel tuleb esitada aktseptimiseks kindlal tähtpäeval, või mitte enne teatavat tähtpäeva. Kui trassant pole keelanud vekslil aktseptimiseks esitamist, siis see õigus kuulub igale indossandile (pealekirjutajale). Trassant võib keelata vekslil aktseptimiseks esitamist, välja arvatud näitaegvekslid, kui ka need vekslid, mis kuuluvad lunastamisele kolmanda isiku juures või trassaadi elukohaga mitteühendas kohas. (§ 22);
- 4) et vekslit ei tohi edasi anda — „indossimisõigusega“ või mõne muu samatähendusliku väljendiga (§ 11 lõige 2);
- 5) et lunastamine peab toimuma kindlaksmääratud vääringus (nn. efektiivklausel). „Kui vekslisumma on märgitud vääringus, millel vekslil koostamise ja maksukoha maades on ühesugune nimetus, kuid erinev väärtus, siis eeldatakse, et on ette nähtud maksukoha vääring“ (§ 41). Praegu ei oma see klausel jõudu, sest „Vekslite ja tšekide lunastamisel efektiivklausli kehtetuks tunnistamise määruse“ (RT. 1938, 83, 738) kohaselt vekslitel ja tšekidel leiduv efektiivklausel ei oma Eestis jõudu seni, kuni kehtib Välismaksuvahendite liikumise seadus (RT. 1931, 112, 790). Teatavasti on keelatud Eestis selle seaduse järgi välismaksuvahenditega kauplemine. See õigus on ainult Eesti Pangal ja tema poolt selleks õigustatud krediitasutusil;
- 6) et vekslit ei ole tarvis esitada protestimiseks regressiõiguse säilitamiseks „kuludeta regress“, „protestita“ või mõne muu samatähendusliku klausliga (sest kui vastasel korral protest on seatud ajal tegemata, vabanevad kõik pealekirjutajad vastutusest. Laseb vekslivaldaja keeluvastastel siiski vekslil protesti, siis kannab ta protestikulud ise. Trassandi poolt kirjutatud klausel evib jõudu kõigi vekslilkooslaste suhtes; kui sama klausel on kirjutatud indossandi või vekslikäendaja poolt, siis omab see jõudu ainult viimaste suhtes (§ 45, 46).

Olgu mõni sõna võltsitud vekslisest.

Kui trassandi allkiri on võltsitud, siis loomulikult see veksel viimast ei kohusta, sest tema allkiri puudub; aga ta ei kohusta ka võltsijat, sest see pole tema nimi. Kui veksel on väljatud mitme isiku poolt ja mõned allkirjad on võltsitud, siis õigete allkirjade suhtes see mõju ei avalda — veksel on nende suhtes kehtiv, kelle allkirjad on ehtsad (§ 7).

Vekslisumma võib olla kirjutatud nii sõnade kui ka numbritega, ja kui need erinevad, on kehtiv sõnadega märgitud summa. Vekslisumma võib olla märgitud kas ainult numbritega või ainult sõnadega mitu korda, ja kui need erinevad, siis on kehtiv kõige väiksem neist (§ 6).

Parandusi ei ole keelatud vekslil tekstis teha; parandused peavad aga olema alla kirjutatud trassandilt. (Järgneb.)

Närvlikkusest

Närvlikkuse struktuuri ning avaldusnähteid kui ka üldse meie vaimset olemasolu on juba ürgaegadest alates püütud seletada, kas rohkem konkreetset või abstraktselt, loodusteaduslikult või filosoofiliselt, „relatiivselt“ või „absoluutselt“, kausaalselt või finaalselt.

Seal, kus ühelt poolt on katsutud elus näha nn. zooloogilise redeli arengut, on teiselt poolt mainitud „asja iseeneses“ (Ding an sich, Kant), seal, kus ühelt poolt on tahetud mõelda reaalselt — naturalistlikult, on teiselt poolt räägitud intuiitselt — ontoloogiliselt, ühest teisest maailmast jne. Seda, mida ühed seletavad energia jäädvustamise seadusega (J. R. Mayer, 19. sajand), seletavad teised kui surematust käsitlevast probleemist jne.

Need kaks, teineteist mitte-mõista-suutvat maailmavaadet jäävad alati püsima teineteise kõrvale: on alati deterministid (saatus) ning indeterministid (vaba tahe), — lahkuminekud maailmavaateis, üksiknähte seletusis, ka närvlikkuse mõistmises.

Närvlikkuse põhjusi on sageli raske mõista, närvlikkuse iseäraldusi ei suuda meie vahel muuga seletada, kui arvame selle tingitud olevat pärilikkusest, millest meil veel nii vähe on teada!

Närvlikkuse põhjusi tuleb otsida: 1) kas orgaanilisest või 2) funktsionaalsest keha- (aju-) häireist. Esimeste juures leiame meie närvikavas ja aju ka vastavaid rikkeid ja vigastusi, teiste juures ei leia me närvides ega ajus mingeid muudatusi; esimeste haiguste põhjus ja ravi on selge ja arusaadav, teiste põhjus sageli mittemõistetav.

Arstid on püüdnud meie närvlikkuse põhjusi ja meie vaimset väärtust (intellektuaalset külge) uurida peamiselt kolmest seisukohast: 1) histoloogilisest, 2) antropoloogilisest ja 3) füsioloogilisest lähtekohast.

Flehsig hakkas surnud imikute ajusid värvima, vastava ajuosa värvumise järgi (psühhoensoors. keskkohad ja t.) võis ta imiku vanuse jne. ära öelda, Cécile ja Oskar Vogt räägivad meie ajust kui kindlast topograafilisest organüksusest (eine topistische Organeinheit) jne.

Rohkesti uurimusi on ette võetud ka antropoloogilisest lähtekohast. Nii on antiikajast peale sidet otsitud näoilme ja kehaehituse vahel: närvilisil kui ka terveil inimesil peavad olema ka oma erinäoilmed!

Normaalnimene vajab oma ajule vastavate mõõtudega pealuud. Seal, kus otsmik tõuseb eurooplasele 85° all, tõuseb ta ahvidel ainult 40° all. Siit järeldus: otsaesise luu taga peituvail ajuosil peab olema väga suur tähtsus meie vaimsele minale. Tähelepanekud haigete juures, kelle otsmik oli vigastatud, kinnitavad sedasama, selline haige muutub sedapuhku „instinktide inimeseks“, kaotades peaaegu täiesti oma moraalse isiksuse.

Rohkesti on ette võetud ka aju kaalumisi. Normaalnimese aju kaalu suhe keharaskusele

teeb välja $\frac{1}{41}$, üldine mehe aju kaal on 1375 grammi jne. Suurinimestel (Cromwell, Turgenjev jne.) on need suhted paremad, nii on kaalu nud Cramwelli aju 2230 gr jne.

On mainitud ka ajukäärude rohkuse, aju pindala suuruse, ajukoore (hall ollus, närvirakkude kiht peaaegu) paksuse tähtsust normaalinimese juures, kuid ka nende abil ei saa veel normaalnimese aju väärtust hinnata ega närvlikkust kindlaks teha.

Füsioloogid leiavad närvihäireil refleksides muudatusi, ka teistes reaktsioonides häireid ning närvides degenererumist. Närvlikkuse põhjusi on viimati seletatud ka geopsühholoogiliste momentidega (W. Hellpach), kliima, maapinna, rassi, kommete, usu jne. mõju ja motiividega, mistõttu veel raskemaks muutub kindlate piiride tõmbamine närvlikkuse ja mittenärvlikkuse mõistete vahel; ka meie vaimsete võimete hindamine ning vaimse standardtervise määramine muutub seega veel keerulisemaks.

Üldiselt tuleks K. Birnbaumi järgi närvlikkust hinnata kas sellisena: 1) et selle taga peitub mõni orgaaniline kehaliis-bioloogiline aju ja närvikava haigus või viga (orgaaniline põhjus) või 2) sellisena, et see on tingitud äkki ilmnenu isiksuse hingeelulisest kõrvalekaldumisest, — omapäraseist, hullusega suguluses olevaist, elamuste ümbertöötamisist (funktsionaalne põhjus).

Närvlikkuse lähemal käsitlusel puutume kokku kõigepealt kahe mõistega: neuroosiga ja psühhoosiga.

Neuroosist rääkides nimetatakse: 1) nn. funktsionaalseid neuroose ning 2) üksikorganite, närvide haigusist tingitud neuroose; psühhoosidest rääkides samuti: 1) nn. funktsionaalseid psühhoose ja 2) ajurakkude haigusist, rikkeist jne. tingitud organpsühhoose. Neuroose liigitatakse veel: üldneuroosideks ja lokaalneuroosideks; esimeste all mõistetakse üldist närvlikkust ilma kindlapiirilise närvipõletikuta, teiste all mõne kutse mõjul ilmnenu närvipõletikku ja sellest tingitud närvlikkust (näiteks kirjutajate, õmblejate näppude närvide „kramplikud“ põletikud jne.); ka võivad mürgid, löögid, pisikud ainult üksiknärvide põletikke, neuroose esile kutsuda, samuti võib ka väsimustunne, toitlusriike jne. meid neurootilisiks (närvilisiks) teha. Neuroosi saadab see, mida peale muu nimetatakse rahva keeles „halb tuju“.

Psühhoosi mõistet seome tahtmatult hulluse mõistega. Psühhoosid võivad kanda: funktsionaalset ilmet või olla orgaanilist laadi. Psühhoose võivad peale aju vigastuste ja haiguste välja kutsuda ka sisesekreetsiooni rikked, infektsioonhaiguste pisikud, mürgid, ajupõrutused, kuid ka rida afekte ja „hingelisi põrutusi“, nagu maaväriselemised, tulikahjud ja t. katastroofid. Mis puutub eriti funktsionaalsete psühhoosesse, siis arvame siin, nagu funktsionaalsete neuroosidegi juures, ilmnevat närvlikkust seotud olevat peamiselt inimese pärilikkusega, konstitutsio-

naalse predispositsiooniga, kalduvusega „muutuda närvlikuks esimeste elutormide ajal“. Ka teatavad eluaastad, perioodid jne. võivad kergemaid funktsionaalseid psühhoose välja kutsuda. Kindlat piiri neurooside ja psühhooside vahel (eriti funktsionaalsete neurooside ja psühhooside vahel) ei saa tõmmata. — raskekraadiline närvlikkus lõpeb sageli hulluse ja psühhoosiga, kergekujuliste närvlikkuse aga neuroosi, halva tuju ja kerge väsimusega.

Rahvahulgad evivad hea „nina“ ja vaistu selle vastu, keda pidada „veidraks“, imelikuks, kentsakaks, koomiliseks. Viivitatamata hakatakse sellist inimest pilkama, narrima. Kooliellu pilku heites näeme, et „kõige naljakam“ üles otsitakse, ta üle naerdakse. Naerualune laps astub pilkajatega ka otse füüsilisse võitlusesse või katsub teistest eemalduda, palju sõltub siin ka lapse iseloomust. Nõrgemad tõmbuvad siin enesekaitseks „maski“ ette, nende näos näeme sundimpulsse, maski, poosi, žesti või lõppeks, ennast tundes kokkuvõrisesena teiste ülevõimu ees, nad muutuvad „tuimaks“. Kasvataja peab pilkajate juhiga viivitatamata võitlusesse astuma, kui ta tahab abiks olla naerualusele lapsele, vastasel korral võib naerualune laps pilgete kartusel koolist puududa, kool muutub talle võõraks ning tekib kuristik lapse ja kooli vahel.

Kui lapse vanemad on pealeselle „kihuinimesed“, ei ole tuttavad kooli olukorraga, siis peksatakse last täiesti põhjuseta ning ühegi tagajärjeta. Kool muutub lapsele veel vastikumaks, puudumine koolist muutub harjumuseks (harjumusneuroos, Zappert, lastearst) ja laps tunneb veel suuremat üksildust, muutub kurvameelseks. Ainus pääsetee sel korral on laps teise kooli viia.

Seevastu kasvab klassis peapilkaja mõju oma kaasõpilaste keskel, ta saab peagi klassijuhiks, kelle „rõgistamist ja seda, kuidas ta sülgab“ (tarvitades Wallensteini sõnu siinkohal), terve klass mingi alateadlikkusega järele aimab... Neurootiline inimene ei oska ennast leida ega teisi õieti hinnata, — ta võimete ning soovide vahel püsib alati sügav kuristik! Neurootikuid ei saada meeltesegadused või hullused, neid leiame ka rohkemsti igapäevases elus, psühhoosidega inimesi leiame vastupidiselt vaimuhaiglais.

Psühhiaatriline diagnoos rajatakse, kui vähegi võimalik, kausaaliteedi printsiibile. Kui psühhoosi või neuroosi ei suudeta orgaaniliselt seletada (löökpähe, mürgitus, nakkuspisikud), siis otsitakse haiguse põhjusi kas pärilikkusest (predispositsioon), lapse vanusest, sugupoolest, iseloomust jne.

Tavaliselt on teada, et mitte iga joodik ei haigestu alkoholi-deliiriumi (märatseb, näeb rohelisi tonte seinal jne.), vaid selleks peab tal olema erilist „vastuvõtlikkust“, mõnel haigestub ainult neer, teisel bronhid jne. Kaksikud haigestuvad või muutuvad kurjategijaiks jne. sageli aga ühel ajal (J. Lange).

Funktsionaalseid närvikavalisi rikkeid esilekutsuvate põhjuste hulk ei vasta meie organismi käsituses olevate (kindlat neuroosi või hulluse vormi, psühhoosi jne. väljakutsuvate) reageerimisviiside hulgale: „provotseerivad“ põhjusi on rohkem, reageerimisviise vähem. Kuigi mõnikord teatavate põhjuste rühmadele me närvikava vastab täpse, kindlasuunalise reageerimisvormiga (sündrom), näeme teiselt poolt, et närvlikkuse kraad võib ühesuguseks osutada ühel langetöve, teisel tüüfuse, kolmandal vanaduse nõdrameelsuse jne. ajal.

Sagedamaid hingehäireid näeme ajuvigastuste korral (võrdl. ka minu töö „Kasvatus“ nr. 5, 1938). Otsaesise aju vigastusel ilmnevad suuremad rikked vitaalsete kihkude elus; teiste ajuvigastuste puhul esinevad, vastavalt rikke kohale, teised nähted, nagu häired aja ning ruumi orienteerumises, kõne, kuulmise, mälu jne. valdkonnas. Vigastuse puhul, mida saatis meele-märkusetus, et mäleta vigasaanu praegu juhtunut, mäletab küll seda, mis oli kord ammu tagasi lapseas jne. (retrograadne amnesia). Pealeselle leiame siin teisi nähteid, nagu reprodukt-sioonivõime vähenemist jne.

Mälu rikkeid võime täheldada ka väga vanadel inimestel, kellede ajukude (nagu muudki koed) on difuuselt vananenud ja kõhestumas.

Lõppeks võiks nimetada selliseid väga nõrga kehaehitusega inimesi, kes alati on loitud, nagu mingis „ärkvel unes“, väsinud, unised jne. Kui selliseid inimesi (nn. konstitutsionaalse neuroosi, neurasteeniaga) mujale viia, elutingimusi muuta, siis võivad nad taas elustuda.

Närvlikkus võib avalduda ka üldises „nüristumises“, puises näoilmes (stupor), mis võib kaduda ka teisile lihaseile. Liikumistahe võib väheneda või täiesti kaduda (akinees), võib ilmneda rida mõttetuid liigutusi (parakinees), korratuid liigutusi (diskinees) või jälle liig tugev liikumistung (hüperkinees). Üldiselt räägitakse „puiseks muutumise“ viisidest, nn. lodevast ja krampplikust nüristumisest. Esimesel korral kukuvad ülestõstetud käed haige kehale tagasi, teisel korral hoiavad teatavad lihased (näiteks kuklalihas) ennast pikemat aega pingutavas kokkutõmbe seisundis või tõmbuvad välkkiirelt kokku juba lihtsa passiivse liigutuse juures. Mainitud puist olekut näeme muidki ka mõne vangi juures progresseeruva paralüüsi ajal jne. Puist olekut võib saata ka üldine roidunud olek ja melankoolne meeleolu.

Teiselt poolt võib nürisusele näos ja puisele liigutusi järgneda ka väga elav liikumistung (hüperkinees). Eriti näeme viimast pärast seda, kui haige ennast hoidnud nn. katoonilises seisundis (hoidis näiteks kätt, jalga jne. väljasirutatud seisundis tundide vältel). Sel korral näeme närvihäiget meitsikult elavat liikumistahet täieliku vaikumise (suu sulgumisega) juures, hüperkineetilist kõnelda tahtmist muu lihaste ja keha täieliku liikumatuse juures. Edasi näeme mõnel närvihäigel ka maneerimist, poseerimist, grimasside tegemist, — ka kõne ja liigutuste matkimist ja teisi nn. negativistlikke nähteid.

Terve rida liigutuste matkimisi, sõnade korutamisi, mõttetuid liigutusi näeme ka škisofreenia ja paralüüsi juures, ka siin muutub mõttekääk monotoonseks, liigutused stereotüüpseiks ning nürisus avaldub näos. Vahepeal võivad ilmneda pealeselle impulsiivsed aktid, afektiivsus ja teised sümptoomid (dementia arteriosclerotica, vanaduse nõdrameelsus veresoonte lubjastumisel).

Ka raskesti kasvatatavate laste koolides võib mõndki praegu öeldust tähele panna. Neid nähteid tuleks fikseerida ja üksikasjaliselt analüüsida.

Närvlikkust võivad saata ka mitmet liiki meeltepetted: illusioonid ja hallutsinatsioonid. Kassis nähakse tiigrit, oksas — härja, kuulatakse „hääli“, tuntakse suus erilise maiguga toidaineid, haistetakse olematuid lõhnu jne. Illusioone ja hallutsinatsioone (eriti viimaseid) näeme peamiselt juba raskemate haigete juures (škisofreenia, ajulues, viinajoojad, tsirkulaarne psühhoos jne.).

16. oktoober 1905 Tallinnas

34 aastat tagasi pulbitsesid Vene 1905. a. revolutsioonilise liikumise lained ka Tallinnas. Kuigi siin polnud see liikumine kaugeltki nii intensiivne kui Venemaa keskuses, oli 1905. a. oktoober meilgi küllalt sündmusrikas. Rüüstamiste ja korratuste vältimiseks ning heakorra säilitamiseks kavatsesid Tallinna käitiste tööliskond ja teised linnakodanikud võtta eneste peale korrahoidmise kohused linnas, sest oldi arvamusel, et politsei ja sõjavägi on võimetud seda tegema. Selle ülesande läbiarutamiseks tulid Tallinna käitiste töölistel ja teised linnaelanikud 16. oktoobri õhtul 1905. a. Uuele-turule koosolekuks kokku, milleks oli luba ka tolleaegseilt kõrgemalt valitsusvõimu esindajailt. Linna kaitse küsimuse selgitamiseks oli isegi linnavalitsus kutsunud kokku raekotta nõupidamise, kuid see ei teostunud. Vaatamata sellele avati kokkutulnud rahuliku rahvahulga peale vene soldatite poolt püssituli, mille tagajärjel

sai surma 60 inimest ja haavata kaugelt üle 200 inimese. Laskmine toimus tolleaegse Tallinna garnisoni ülema kindral-leitnant Voronovi korraldusel ja Oneega polgu kapten Mironovi käsitusel.

Sellest sündmusest jutustas tolleaegne Oneega polgu kapten Mironov usutlemisel järgmist:

„Mina teenisin 1905. a. Tallinnas kaptenina Oneega polgus, ja oktoobris, kui olid Tallinnas rahutused, täitsin ajutiselt pataljoniülema kohuseid. Tallinnas asusid tol ajal 3 polku: Oneega, Dvinski ja Belomorski polgud. Eestimaa kuberneriks oli Lopuhhin ja garnisoniülemaks kindral-leitnant Voronov, kelle staap asus Harju ja Rüütli tänava nurgal.

Et oktoobrikuus 1905. a. sõjaväepatrullid pidasid Tallinnas sisemist korda, see sündis kodanlike võimude — kubeneri ja politseimeistri — palvel. Sõjaväe valvereservid asusid pitsimajas ja Toompeal.

Sageli on närvlikkus kantud ka nn. hooghaigusist, kuhu kuuluvad hüsteeria ja rida teisi, tihti ka krampidega seotud haigusi (spasmofiilia).

Hüsteeria on kantud poosist, žestist, maskist ja „teatraalsest lavastusest“. Inimene „põgeneb haigusse“, et eluraskusist pääseda; ta karjub, lõhub, et teised „võiksid näha“. Hüsteeria on kantud „primitiivseist reaktsioonest“, funktsionaalseist häireist. Kui publik lahkub toast, lõpetab ka hüsteerik oma „lavastuse“. Edasi kuulub siia ka hästi tuntud langetõbi: silmaterad on suured, vaht suus, krambid jne.; need inimesed ärrituvad samuti hooti. Lisakilpnäärme funktsiooni rike viib samuti krampideni. Krambid on väga tugevad, haaravad esirinnas näomuskulatuuri, kuid peagi ka teist muskulatuuri. Lihaaste ja närvide ärritatavus on märksa suurenenud ning ainevahetuses on vastavad rikked (vähe lubjaolluseid jne.). Närvlikkusest võib tingitud olla ka nn. Veithi haigus, kus näeme näo jne. lihaskonnal perioodiliselt krampilikke kokkutõmbeid; haigust näeb sageli suuremates tütarlaste internaatides Helveetsias jne., on „nakatav“, kuigi kindlat põhjust ta tekkimises ei tunta.

Närvlikkust võib põhjustada ka mõnede laste puberteediaegne suur rasvumine (dystrophia adipogenitalis), mis on tingitud ajalisa rasvareguleerimise ja seksuaalnäärmete tootluse ja tegevuse rikkest; ka võib närvlikkust põhjustada suurenenud puberteediaegne kilpnäärme laste kaelal jne.

Raskeks närvlikkuse nähteks tuleb pidada tagakiusamise maaniat (paranoidaalne sümptoom). Selge mõistuse juures hakkab haige äkki mõtet arendama, et teda tahetakse surmata, et teda taga kiusatakse. Haige arendab sellest ideest fixe'ist peagi terve maailmavaate, mille keskpunktiks on kogu maailma huvi just tema vastu;

ka mõnede vangide juures (vastava konstitutsionaalse predispositsiooniga) võib seda täheldada.

Närvlikuks tuleb pidada ka hüpohondriku (hypochondrium — roiealune kõhuosa), kes jookseb arstilt arsti juurde, on mures oma kõhu, dieedi ja kehatemperatuuri pärast.

Üldiselt ei saa närvlikkuse variatsioonilaiust alati hõlpsasti kindlaks määrata.

Niisiis võib närvlikkus avalduda mitmel viisil: kas rohkem hüppelikkuses või paigalseismises, kas rahutuses või puisuses, teatraalselt või idees fixe'i eneses kandvalt, kas meeltepetete saatel või hooghaiguste näol.

Närvlikkus võib olla kantud ka funktsionaalsetest momentidest või orgaanilistest rikestest.

Funktsionaalset närvlikkust ei suuda me sageli mõista, orgaanilisi närvirikkeid kutsuvad esile ajuvigastused, mürgid, põrutused, infektsioonid jne.

Närvlikkust ei tohiks süvendada halva kasvatusena, käitumisega jne. Bromisoolasid peavad farmakoloogid selliseiks rohtudeks, mis mõjuvad esirinnas ajutelgile ja ajukoorele (tentorium, Gehirnmantel, ajutelk), barbiturhapet ja selle soolasid aga selliseiks rohtudeks, mis mõjuvad ajutüvele (Gehirnstamm).

R. Kleist näeb närvlikkust saatvaid nähteid samuti juhitud olevat kahest ülaltoodud aju keskpunktist: ajutelgist ning ajutüvest. Esimese keskpunkti haigusist ja vigastusist on tingitud närvlikkusega kaasaskäivad hallutsinatsioonid, kõnerikked, amnestilised (mälu-) rikked, mõistmishäired jne.; teise keskpunkti rikked põhjustavad ka närvlikkust, mida saadavad kihulised depressioonid, düskineetilised nähted, suur unetarvidus, loidus ja unepuudus, paranoidaalsed, hüpohondriilsed j. t. nähted.

Kas ajuanatoomiliselt närvlikkust aga üldse võib seletada, see küsimus tuleb jätta veel lah-tiseks.

16. oktoobri hommikul umbes kella 11 ajal sain kindral-leitnant Voronovilt telefoniteel korralduse koguda kokku kõik vabad mehed ja liikuda nendega garnisoni peavahti juurde Karja tänavale. Täitsin kindrali korralduse ja umbes 40 mehega asusin garnisoni peavahti. Umbes kella 4 ajal pärast lõunat tuli minu juurde peavahti vastas asuva rahukogu käskjalg ja palus kaitset rahukoguhuonele, sest rahvas tahtvat tungida ruumesse. Mina keeldusin kaitse teostamisest, sest mul puudus sellekohane korraldus, ja käskisin käskjala minna diviisiülema juurde. Varsti tegi kindral Voronov mulle korralduse võtta rahukoguhuone sõjaväelise kaitse alla. Seejärel viisin oma roodu rahukoguhuone juurde ja rivistasin üles ümber maja. Et sinna oli tõesti kogunenud inimesi, palusin neid laiali minna, hoiatades, et vastasel korral võib järgneda laskmine. Rahvas ei tahtnud siiski lahkuda, mille peale andsin roodule käsu laadida püssid ühe padrunitiga. Seejärel lahkus rahvas rahukoguhuone juurest eemale Uue-turu platsile, kus peeti koosolekut. Kui kindral Voronov tegi minule korralduse võtta rahukoguhuone kaitse alla, ta teatas ühtlasi, et priitsimajast tulevad minu korraldusse Dvinski polgu roodud. Varsti peale seisukoha võtmist rahukoguhuone juures jõudsid sinna kiirel marsil kaks Dvinski polgu roodu, kelledele tegin korralduse samuti püssid laadida. Rahukoguhuone juurde tuli Tallinna politseimeistri abi Bahtejev, kes teatas, et diviisiülema korraldusel tuleb minul olla abiks rahva laiali ajamisel Uuel-turul. Mina ei võtnud seda korraldust täitmisele, mispeale Bahtejev telefoniteel rääkis rahukoguhuonest uuesti kindral Voronoviga ja andis minule edasi viimase korralduse — liikuda Uuele-turule ja anda kaasabi politseile. Rivistasin mõlema polgu roodud ja viisin nad turule, kus rivistasin nad kahes reas, näoga turu suunas ja seljaga praeguse saksa teatri poole. Pärast rivistamist hoidsid soldatid püssid jala kõrval. Siis ütlesin Bahtejevile, et nüüd on tema kohus rahvast hoiatada, et see laiali läheks, mida ta ka lubas teha. Lisas juurde, et kui rahvas viie minuti jooksul ei lahku, siis annan võimu minule üle. Kui roodud olid turul rivistunud, liikus Bahtejev koosolekut pidava rahva poole ja käskis inimesi laiali minna. Olles umbes 15 sammu kaugusel Dvinski polgu roodust, kes seisis praeguse „Estonia“ teatri poolisel platsil serval, ja vaadates kella, hüüdis Bahtejev minu poole: „Aeg on möödas!“ Mina seisin Oneega polgu roodu ees, kus samuti kella vaatasin, ja kui olin kuulnud politseimeistri abi Bahtejevi ütluse, käsklesin roodu signalisti tulla enese juurde ja mängida „pealetungi“. Pärast signaali puhumist läksin roodu selja taha ja andsin käskluse valmis olla tulistamiseks,

16. oktoobri sünnimälestuse tähistamiseks püstitatud mälestussammas Uuel-turul Tallinnas

mispeale roodud võtsid valmisoleku seisundi, s. o. tõtsid püssid jalalt käele padrunitaskute juurde. Samal ajal jooksis minu juurde roodu veltveebel ja kandis ette, et rahvas piirab roodu ümber ja et tulistatakse ümbruses olevaist turupoodidest. Kui läksin roodu seljataha, kuulsin isiklikult revolvripauku. Kas see lask kedagi soldateist tabas, seda mina ei teadnud, kuna minule keegi ettekandega selle üle ei esinenud. Pärast veltveebli ettekannet andsin roodule käsu tulistamiseks, mis ka sündis. Käskluse peale lasksid roodud esimesed kuulid kogupauguna, kuna edasi tulistasid soldatid juba segamini. Laskjaid soldateid Oneega ja Dvinski polgu roodudes oli kokku umbes 100—110 meest. Laskmine kestis umbes 10 minutit ja selle seismapanekut tuli peaaegu iga üksiku soldati juures eraldi teha, kuna mehed olid harsardis. Kui laskmine oli juba käimas, siis rahvas jooksis laiali, välja arvatud need, kes jäid lamama haavatutena ja surnutena. Kui laskmine oli möödas, oli kuulda karjeid ja oigeid ning platsil lamas palju inimesi. Pärast laskmise lõpetamist rivistasin roodud rännakuks ja käsklesin Dvinski polgu roodudel tagasi marsida priitsimajja, kuna oma roodu viisin Karja tänavale peavahti. Teel peavahti märkasid, nagu tahaksid rahvasalgad roodule ligineda, seepärast käsklesin roodul liikuda püssid käel. Kui olin jõudnud tagasi peavahti, kirjutasin ettekande diviisiülemale, et rahutused on lõpe-

tatud, on haavatuid ja surnuid, ning palusin sanitarid välja saata, sest politseid ei ole. Politseiametnikke pärast laskmise lõppu mina turul ei näinud. Järgmisel hommikul läksin isiklikult ettekandele kindral Voronovi juurde staapi, kus suusõnal kandsin ette sündmuste käigu Uue-turul eelmisel päeval. Kindral Voronov, kuulnud ära minu ettekande, kaelustas mind ja ütles: „Täna teid, teie olete täitnud minu käsu ja olete täitnud ka oma ohvitseri-kohuse isamaa kasuks“. Teiste ohvitseride poole pöördudes tähendas ta: „Täitke kõik oma kohuseid nii, nagu seda täitis kapten Mironov“. Seepeale lubas kindral Voronov mind rooduga lahkuda peavahist kasarmusse puhkama. Jõudnud kasarmusse, kandis veltveebel mulle ette, et ühel sõduril olevat turul müts läbi lastud. Et inimesi roodust ei olnud haavatud, ma ei osutanud sellele mütsi läbilaskmisele mingit tähelepanu. Mina isiklikult mingisugust läbilastud mütsi ei ole näinud, sest et see mind ei huvitanud. Rahvale tule avamiseks oli minu arvates küllaldaseks põhjuseks asjaolu, et rahvas ei täitnud valitsusvõimu korraldust ega läinud kohe laiali. Mingeid suusõnalisi salajasi juhtnõure kindral Voronovilt ega ka teistelt mina tulistamiseks 16. oktoobril ei saanud. Mäletatavasti oli enne seda sündmust ohvitseridele antud küll üldine salajane juhtnõör, et vajaliku tulistamise puhul mitte lasta paukpadrunitega ega õhku, vaid kohe lahingpadrunitega ja pihta. Minu mälestuse järgi oli see ettekirjutus antud kõrgemalt poolt pärast rahutusi Peterburis ja Moskvas.

Pärast 16. oktoobri sündmust algasid uurimised selle kohta. Esialgselt uurimist toimetas mäletatavasti üks tsiviilprokurör, seejärel sõjaväe kohtu-uurija. Neil uurimisel mind üle ei kuulatud. Hiljem tuli Tallinna keisri poolt määratud uurimiskomisjon, kelle esimeheks oli Peterburi sõjaringkonna ülema abi kindral Ashenberg. Selle komisjoni poolt kuulati ka mind üle. Ashenbergi uurimiskomisjoni sekretär tähendas eraviisilisel jutuaajamisel politseimeistri abi Bah-tejevi kohta, et ta rääkivat ülekuulamisel kord üht, kord teist ja ei olevat kellegi politseimeister.

Pärast 16. oktoobri sündmust viidi kuberner Lopuhhin Tallinnast ära, kui mittevastav oma kohale. Kindral Voronov seisis teenistuses Tallinna garnisoniülemana veel umbes aasta ja viidi siis üle Peterburi mingisugusele kõrgemale kohale. Mina teenisin Oneega polgus edasi kuni 1910. a., millal sain ülenähtud alam-polkovnikuks ja üle viidud teise polku.“

7. juunil 1931 püstitas Tallinna Linnavalitsus seltskondlike organisatsioonide toetusel Tallinna Uuele-turule, sinna kohta, kus langesid 16. oktoobril 1905 tsaarivalitsuse ohvrid, kauni mälestussamba kujur J. Raudsepa kavandi järgi.

Sammast on valmistatud punasest soome graniidist. Neljanurgelisel kaljust alusel asetseb ümmargune suur graniitketas, mille mõlemat külge ilustavad reljeefid, mis kujutavad sümboliliselt 1905. a. sündmusi. Monumendi esiküljesse on raiutud haarav ja dünaamiline pilt rahva võitlusrünnakust ja teisel küljel on stseen reaktsiooni võimutsemisest.

V. Tm.

Ütluste usaldusväärse kontrollimine

Kui hea mainega isikut kahtlustatakse isiku poolt, kelle oma maine jätab palju soovida, siis asi kaldub enamasti sinnapoole, et kui esimene ennast kaitseb, siis uskuvad kalduvad tema poole, kuna aga kaebaja avaldusi, kuigi tal oleks tuline õigus, võetakse umbusuga. Kui aga hea mainega isik kahtlustab isikut, kelle minevik pole kuigi puhas, siis tunduvad viimase enesekaitsevõited, kuigi need oleksid õiged, kahtlastena. Tema väited tunduvad puiklemistena, temast usutakse sellise teo kordasaatmist.

Nii on kujunenud üldine vaade, kuid et see ei tarvitse olla igakord õige, sellest alljärgnev näide saksa krim-politsei praktikast. Õnneks kirjeldatav juhtum juhatab kätte ka õige vahendi töö leidmiseks, s. o. kontrollida, kontrollida ja veel kord kontrollida.

1938. a. mais müürsepp Hubert G. avaldas politseile, et tema naise Elsa seletuste järgi olevat tema äi, Hermann A., oma lihase tütre ja tema naisega kaheteistkümnelt aasta jooksul vä-

givaldava tarvitusega korduvalt suguliselt läbi käinud. Elsa G. võeti kohe ülekuulamisele, kuid ta seletas, et ta keelduvat andmast seletusi, sest asi puutuvat tema isasse ning jaataval korral sattuvat ta isegi süüpinkile. Veresegamises ja vägistamises kahtlustatav Hermann A. võeti vahi alla. Ülekuulamisel ta otsustavalt tõrjus tagasi kogu süüdistuse ja seletas, et tal ei olevat olnud ei tütre ega väimehega mingeid arusaamatusi ja seepärast jäävat talle arusaamatuks, miks tema vastu on tõstetud seesugune põhjendamatu süüdistus. Isa kategooriline seletus päästis tütre keelepaelad valla. Järgneval ülekuulamisel ta seletas: teda on kasvatatud vanavanemad; pärast rahvakooli lõpetamist 1926. a. ta asunud elama oma isa juurde, kes tollal oli lahutatud. Korter on koosnenud ainsast toast, kus isa manganud voodis ja tema sohval. Juba pärast lühikest kooselu muutunud isa tema vastu õrnaks, suudelnud teda ja puudutanud tema rindu ja suguoisi. Kuna see ei olevat temale meeldinud, pa-

lunud ta isa seda mitte teha, kuid asjatult. Mõne aja pärast on isa viinud teda oma armukese Kreszenz M. korterisse, keda aga ei olnud kodus. Seal olevat isa esimest korda tema kallal tarvitanud vägivalda. Ta olevat ennast ägedasti kaitsnud. Pärast juhtumit olevat isa teda ähvardustega sundinud vaikima. Hiljem olevat isa teda oma korteris korduvalt halvasti kohelnud ja see on kestnud ka siis edasi, kui tema juba leidnud teenistuskoha majateenijana. 1937. aasta oktoobri on ta seesugust ette tulnud vähemalt 200 korda. 1937. a. novembris on õppinud ta tundma oma praegust meest ja abiellus temaga 1938. a. aprillis. Pärast seda on hoidunud ta isast kõrvale. Kuna aga südametunnistus talle on hakanud liiga tegema, pihtinud ta kogu kurva loo mehele. Ta kinnitas veel kord, et isa olevat igakord tema kallal just vägivalda tarvitanud, ja et ta ei andvat seletust mitte kättemaksuks, vaid selleks, et kergendada südant.

Seesuguste tütre poolt suurima rahuga tehtud ütluste järgi ei jäänud isa süü suhtes enam mingit kahtlust, seda enam, et alates 1930. aastast, millal tütar sai 18-aastaseks, tunnistaja ise muutus kaassüüdlaseks. Mõnevõrra kahtlust äratas küll 200-kordne vägistamine. Isa võeti nüüd juba eeluurimisvangistusse, olgugi et ta endiselt ja näiliselt sisemise kaasaelamusega kinnitas oma süüüst. Nüüd mainis ta ka seda, et tema tütar Elsa olevat juba 15-aastasena meestega kokku puutunud ja üldse kaldunud ulatule. Täiendavalt ülekuulamisil tütar jäi oma seletusiile kindlaks.

Nuud on paraamatu tundma õppida asjaosalise isiklike olukorvi, nagu need olid kujunenud kones olevaks ajaks, et vänegi otsustada asjaosaliste uutuste usaldusväärsuse üle.

Süüdistatav Hermann A., 46 a. vana, linnaametnik, kommandat korda abielus. Tema esimene abielu, millest põlvneb ka tütar Elsa, lahutati 1921. a. mõlemapoolse suu parast. Juba tomal oli tal suhteid Kreszenz M-ga, kes praeguse ajal on ta kolmas abikaasa. 1924. a. abielus ta uuesti, kuid ka see abielu jooksis tema suu läbi karie. 1932. a. abielus ta oma praeguse naise Kreszenziga pärast 12-aastast armu-vahekorda viimasega. Ta on kontuukuit karistamata. Kindlasti mees on sugueluseit palju labi elanud, mida kroonib veel see asjaolu, et eades palju aastaid lahtiste kommetega naiseiga, ta loppeks abielus temaga. väljudes sellest seisukonast, vois temast uskuda ka suüks panavaid asjaolusid.

Kreszenz A., kahtlustatu abikaasa, oli paljude aastate kestel tegelnud prostitutsiooniga paljudes linnades, karistatud ja suguhaigusit põdenud, seega igapidi halva kuulsusega.

Kaassüüdistatav Elsa G., 26 a. vana, alates 1938. a. aprillist abielus, elab oma seletuse järgi meheiga õnnelikus abielus. Ta on karistamata.

Ta kahetsust väljendav käitumine tagab talle teatava usaldatavuse. Ta abikaasa Hubert on 13 korda karistatud kakluste, varguste ja kerjamiste eest.

Mis ime siis, kui Hermann A. seisis lootuse- tult eeluurimise vangistuses, kuigi ta vahetpidamatult kinnitas, et ta olevat süütu, tema tütar aga— nagu enne nii ka nüüd — olevat valelik. Tütrel valetamise tõendamiseks ta juhatas mitmeid tunnistajaid. Ülesantud tunnistajad kõik teadsid rääkida, et Elsa tõepoolest on olnud valetaja, kes eriti seksuaalalaseis asjus on armas- anud kiidelda. Ta on pidanud ühel ajal mitmeid armuvahekordi, kuid osanud neid meisterlikult varjata.

Pärast kõike seda tuli suhtuda Elsa ütlusis- se mõnevõrra skeptiliselt.

Süüdistatava A. naiseõde Sofie seletas, et ta on külastanud 1938. a. mais Elsat. Viimane olevat ägedalt kaebanud oma abielu üle, mees olevat joodik ja juba 8. päeval pärast pulmi ta on saanud mehelt peksta. (Ülekuulamisil Elsa aga nimetas oma abielu õnnelikuks.) Samal kohtamisil Elsa olevat rääkinud, et ta mees olevat teda usutlenud, kas tal ei ole läbikäimist olnud oma isaga, ja mees lubanud isa vastu selles suhtes kaebuseiga esineda. Kord juba sellele kõneainele sattunud küsinud tema Elsalt, kas tal ehk tõepoolest isaga on olnud lubamatut läbikäimist, mida Elsa kindlalt on eitunud. Tunnistaja on läinud seejärel kohe kaebaluse A. juurde, et sellele tütre juttu edasi anda. Viimane on vastanud, et ta oskavat juba oma au kaitseda ja on lubanud Elsa esimesel kohtamisil käsile võtta. Selleks ei jäänud tal võimalust, sest ta vahepeal vahistati.

Eelmise ütluse tõttu Elsa seletuse tõepärasus langes kahtluse alla. Seepärast kohus võttis ta tugeva risttule alla; ta sattus mõneski asjas vastuollu, ent peaasjas jäi siiski püsima. Kohus lükkas asja edasi.

Veel kord asjaosaliste elu-olu üle teateid kogudes satuti ootamatult uuele juhtumile:

1938. a. oktoobris, seega veidi enne kohtuliku arutamist, oli Elsa mees oma töökohta tulles tunginud tööjuhataja kallale, süüdistades teda läbikäimises oma naiseiga. Naine olevat rääkinud, et tööjuhataja seisvat juba aastaid temaga sugulises vahekorras, ta kutsuvat teda sageli välja ning kohtumisteks neil olevat isegi korter. Ent kohale kutsutult Elsa on seletanud direktori juuresolekul avalikult, et kogu lugu on väljamõeldis ja on nõustunud seda isegi kirjalikult tõendama.

Hiljem võidi tõendada, et Elsa ka mitme teise mehe suhtes enese vastu oli levitanud laimujutte.

Hermann A. mõisteti õigeks ja vabastati vahi alt.

Juhiseid koduseks võimlemiseks

E. KOLMPERE

IX järg.

Juhiseid harjutajaile.

1) Vaata joonist, loe läbi allpooltoodud harjutuse kirjeldus ja talita selle järgi; 2) täida harjutusi numברי järjestuses ja selliselt, et ei tekiks pikki vaheaegu üksikuile harjutustele; 3) kasuta vaheldumisi ühel päeval üht tunnikava, teisel — teist; 4) harjuta iga päev; 5) 14—18 x tähendab — harjutada vähemalt 14 korda; 6) kere painutamisel või kallutamisel hingavälja, ja sirutamisel — sisse; 7) P. + V. tähendab, et harjutust tuleb täita parema ja vasaku käe või jalaga, või et harjutust saab täita kahele poole; 8) kus on joonisel spiraalikuju-line märk, siis vetru 3—4 korda.

Tervisnõuded: 1) harjutaja kandku võimalikult kergert riietust, mis harjutamist ei takista. Riietuse juures jätta ära igasugused esemed, mis takistavad vereringlust harjutusil (nagu sukahoidjad, vööd j.m.); 2) harjutada värskes õhus või ruumis, kus on puhas õhk; 3) tujuta või väsinuna mitte harjutada; 4) asja-soonult mitte harjutada (pärast söömist võib harjutada võimlemises 1½—2 tunni möödumisel, millal toit enamvähem seeditud); 5) pärast võimlemist pesta keha sooja või toas seisnud veega, kuivatades ja hõõrudes keha kareda rätikuga. Pärast pesemist kohe riietuda.

Harjutuste kirjeldus.

17. tund (joonised vasemal).

I harjutus: püstasendis, käed rusikas ja hoiatud õlul, sirutada hoogsalt õlapikendusjoonele kõrvale. Täita 14—18 korda.

II harjutus: võtta tugikükkasend umbes 1 meeter seinast (olles seljaga seina poole pöördud) ja jalgu seinale asetades tammuda edasitagasi. Täita 3—6 korda.

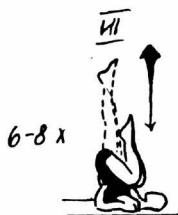
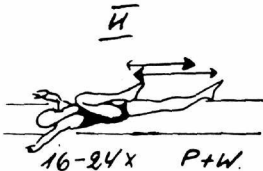
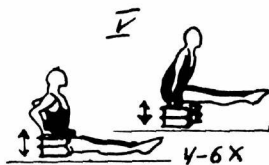
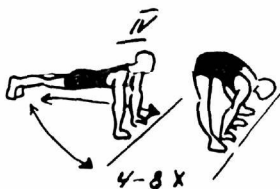
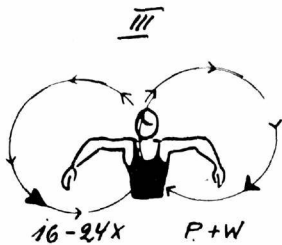
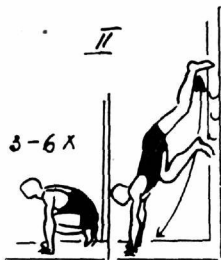
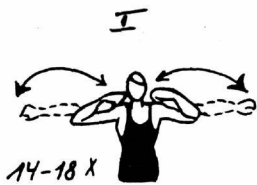
III harjutus: harkseisus ringitada käed külgsuunas. Täita 16—24 korda, ringitades käsi kahe suunas.

IV harjutus: tugilamangasendist hüpata harkseisu põrandale toetatud käte juurde ja jälle tugilamangasendisse. Täita 4—8 korda.

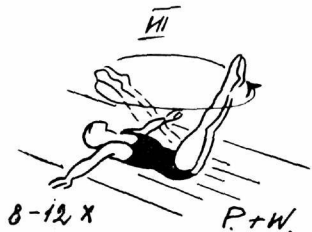
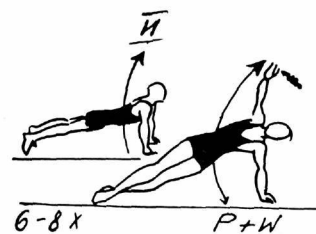
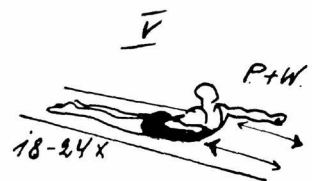
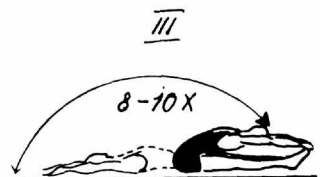
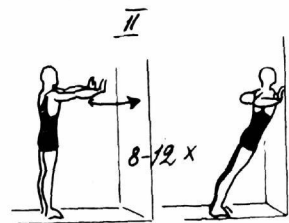
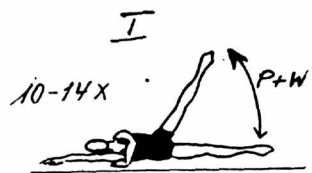
V harjutus: isteasendis toetada käed kahele raamatupakile või madalatele pinkidele ja tõsta keha üles, hoides sealjuures jalad ettesirutatult sirgelt. Täita 4—6 korda.

VI harjutus: selililamangasendis, käed kõrval põrandal, tõsta jalad vähe põrandalt üles ja tallata vahelduvalt vasaku ja parema jalaga ette. Täita 16—24 korda.

VII harjutus: selililamangasendis tõsta keskkeha üles ja asetada käed puusade alla toeks, jalad põlvest painutatult rinnal. Kirjel-datud asendist sirutada jalad üles küünalase-nnisse ja jälle lähteasendise. Täita 6—8 korda.

17. tund

18. tund

Politseilaskurite edukas esinemine Eesti meistervõistlustel

8. skp. peeti Eesti Laskurliidu korraldusel sõjaväe õppeasutiste laskerajal Eesti meistervõistlused vabapüstolist punktilaskmises ja püstolist kiirlaskmises. Samal päeval viidi lõpule eelmisel päeval poolelijäänud meistervõistlused sõjapüssist punkti- ja lahinglaskmises.

Vabapüstolist lasti 50 m kauguselt püstoli normaalmärki kuus 10-lasulist seeriat. Proovilaske oli lubatud 18, mida võis lasta seeriatega eel või vahel. Võistlusest osavõtjate arv oli rekordiline — 14 laskurit, neist 6 politseist. Tallinna Politseiametnike Kogust võttis osa: van-assist. E. Sihv, konst. V. Raidma, van-agent H. Siirma, Viljandi Politseiametnike Kogust konst. G. Kala ja Petseri Politseiametnike Kogust konstaablid P. Raiküla ja H. Pihelo.

Esimesele kohale ja Eesti meistriks tuli van-assist. E. Sihv 539 silmaga, mis on üks silm vähem suurmeistri normist. Möödunud aastal tuli van-assist. Sihv Eesti meistriks 532 silmaga. Teisele kohale tuli leitn. A. Kuk (Olk) 523 silmaga; 3) kapt. E. Laasi 518 s. (Olk); 4) konst. G. Kala 513 s.; 5) leitn. N. Viru (piirivalve Olk) 512 s.; 6) kapt. E. Argus (OLK) 506 s.; 7) konst. V. Raidma 504 s.; 8) kapt. J. Kant (OLK) 501 s.; 9) van-agent Siirma 494 s.; 10) kapt. G. Padar 494 s.; 11) E. Saarik (Kaitsel.) 491 s.; 12) konst. P. Raiküla 489 s.; 13) konst. H. Pihelo 478 s.

Eesti meisterringkonnaks vabapüstoli alal tuli Ohvitseride Laskespordi Keskühingu meeskond (koosseisus: leitn. A. Kuk, kaptenid E. Laasi, E. Argus, J. Kant ja G. Padar) 2549 silmaga ja võitis esimest korda politseidirektori

A. Ottisaar

E. Sihv

rändauhinna. Teiseks tuli Politseiametnike Keskkogu meeskond (koosseisus: van-assist. E. Sihv, konstaablid G. Kala, V. Raidma, van-ag. H. Siirma ja konst. P. Raiküla). Laskespordiühingute vahel jäi võistlus pidamata, kuna täisarvulise meeskonnaga võttis osa ainult Tallinna Politseiametnike Kogu meeskond.

Püstolist kiirlaskmine toimus 25 m kauguselt kal. 22 automaatpüstolist. Lasta tuli 6-de püstteljel üheaegselt pööratavasse sõjaväe püstokujusse 54 lasku 6-lasuliste seeriatena järjekorras:

üks seeria 8 sekundiga, kolm seeriat à 6 sekundiga, neli seeriat à 4 sekundiga ja üks seeria 3 sekundiga.

Võistlejaid oli rekordarvuliselt: 14 laskurit, neist 5 laskurit politseist. Tallinna Politseiametnike Kogust võttis osa politseikomissar leitn. A. Ottisaar, van-assist. E. Sihv, assist. P. Sulev, konst. V. Raidma ja van-ag. H. Siirma.

Esimesele kohale ja Eesti meistriks tuli pol-kom. leitn. A. Ottisaar 54 tabamusega, 2) n-veebel A. Grauen (lennuväe ALÜ) 51 tab., 3) konst. V. Raidma 50 tab., 4) van-assist. E. Sihv 50 tab., 5) assist. P. Sulev (länud aasta meister) 50 tab., 6) van-ag. H. Siirma 49 tab., 7) V. Terase 49 tab., 8) O. Lellep 47 tab., 9) J. Kartau 46 tab., 10) A. Tiimus 43 tab.

Eesti meisterringkonnaks tuli Politseiametnike Keskkogu meeskond koosseisus pol-kom. leitn. A. Ottisaar, konst. V. Raidma ja van-assist. E. Sihv 154 tabamusega. Teiseks jäi Allohvitseride Laskespordi Keskühing. Eesti meisterrühinguks tuli Tallinna Politseiametnike Kogu meeskond koosseisus pol-kom. leitn. A. Ottisaar, konst. V. Raidma ja van-assist. E. Sihv 154 tabamusega. Teiseks jäi Lennuväe Allohvitseride Laskespordi Ühing.

Sõjapüssist lasti 300 m kauguselt 300 m normaalmärki 3×20 (püsti, põlvelt ja lamades asendist à 20 lasku), kokku 60 lasku. Võistlusest võttis osa rekordne arv laskureid — punktilaskmisest 115 laskurit ja lahinglaskmisest 93 laskurit.

Punktilaskmises muutmata sõjapüssist tulid: esimeseks ja Eesti meistriks kordnik F. Vaher Väike-Maarja politseijaoskonnast 535 silmaga, mis on 5 silma võrra parem maailmarekordist. Ühtlasi saavutas kordnik F. Vaher suurmeistri tiitli sõjapüssist laskmises. Teiseks jäi K. Jürgens 520 s., 3) L. Viljus 520 s., 4) A. Jalak 516 s.

Sõjapüssist lahinglaskmises tuli Eesti meistriks R. Pehka (lennuv. ALÜ Tall.) 15 tabamuse ja 126 silmaga, 2) K. Kõiv (piirivalve Lääne

18. tund (joonised paremal)

I harjutus: küljelilamangasendis tõsta jalg üles-alla. Harjutus täita 10—14 korda vasaku ja parema jalaga, lamades vastaval küljel.

II harjutus: asetuda püstasendisse umbes ühe meetri kaugusele seinast (esikülj — seina pool), hoides käsi rinna kõrgusel ees. Kalutuda ennast ette, rinnaga vastu seina, ja tõugata seejärel käte jõul eemale. Täita 18—24 korda.

III harjutus: selililamangasendis, käed üle pea põrandal, tõsta ülakeha üles ja painutada ette alla jalgade suunas, haarates sealjuures kätega jalavarbaist. Täita 8—10 korda.

IV harjutus: kõhuli lamades haarata kätega mõlemad, põlvedest painutatud jalad ja tõsta põlved põrandalt üles. Täita 6—8 korda.

V harjutus: kõhuli lamades tõsta ülakeha üles ja teostada vahelduvaid poksilööke vasaku ja parema rusikas-käega. Täita 18—24 korda.

VI harjutus: tugilamangasendis tõsta vahelduvalt vasak ja parem käsi hoogsalt üles-taha ja vetruda käega 3—4 korda. Täita 6—8 korda.

VII harjutus: selililamangasendis, käed õlapikendusjoonel kõrval põrandal, tõsta sirged ja kooshoitud jalad üles ning ringitada neid 8—12 korda suunaga paremalt —vasakule ja vasakult — paremale.

Meie juubilare

Kriminaalpolitsei komissar Ed. Loovere 55-aastane

12. oktoobril k. a. pühitses kriminaalpolitsei komissar Tallinnas E. Loovere 55 a. sünnipäeva.

Komissar E. Loovere sündis 12. oktoobril 1884 Võrumaal, Erastvere vallas põllutöölise po-

jana, üldhariduse omandas Tartus. 1. oktoobril 1903 astus ta politseiteenistusse Tartu, olles politseijaoskonna asjaajajaks, politsei ülevaatajaks ja 1917. a. märtsikuust Tartu Kriminaalpolitsei ülema abiks. Vabadussõjast võttis ta osa sõjaväeametnikuna. Vabadussõja lõppemisel astus ta uuesti politseiteenistusse. Kuna sõja tagajärjel kuritegevus näitas meie kodumaal kohutavat tõusu, asutati 1920. aastal eriline organ kuritegevuse vastu võitlemiseks Kriminaalpolitsei Peavalitsuse ja Kriminaalpolitsei Osakondade näol, kuhu koondati asjatundjaid politseiteenistuse alal. Selle töö organiseerimisel lasus hulk põhjapanevat tööd E. Looverel kui kogemustega tööjõul. Ta määrati Kriminaalpolitsei Peavalitsuse inspektori kohale, kust hiljem asus juhtima Rakvere Kriminaalpolitsei Osakonna tegevust. Kuna Virumaal eriti lorkas kuritegevus röövmõrvade ja massiliste varguste näol, suutis E. Loovere oma asjatundlikul juhtimisel sellele piiri panna.

17. märtsil 1925 määrati E. Loovere Kriminaalpolitsei ülemaks Tallinna, milline koht hil-

jem nimetati Kriminaalpolitsei komissari kohaks, kus ta teenib praegugi.

Seltskondlikust tööst võtab E. Loovere osa Politseiametnike Keskkogu nõukogu liikmena ja Keskkogu revisjonikomisjoni esimehena.

Komissar Loovere teeneid politseiteenistuses on hinnatud Kotkaristi, Valgeristi ja Eesti Punase Risti aumärkide annetamisega. Pealeselle omab ta Rootsi Kuningliku Vaasa ordeni ja Poola ordeni Polonia Restituta.

Õiglase, siira ja distsipliini nõudva ülemana on E. Loovere pälvinud oma ametkonna ja kõrgema ülemuse täie lugupidamise ja austuse.

Ka sellel eluteel tähisel tuletab meelde ametkond oma armastatud juhti, soovides talle raugematut jõudu selle töö jätkamiseks, mis kunagi ei lõpe.

Kriminaalpolitsei abikomissar Riho Sammalkivi 40-aastane

16. oktoobril s. a. pühitseb kriminaalpolitsei abikomissar Tallinnas Riho Sammalkivi 40. sünnipäeva.

Riho Sammalkivi sündis 16. oktoobril 1899 Narvas, kus omandas üldhariduse. Lõpetas kõrgemate politseiametnike kursuse 1922. a. Tallinnas. Vabadussõjast võttis vabatahtlikuna osa Narva rindel Narva Kaitsepataljoni koosseisus.

1921. a. 1. oktoobril astus R. Sammalkivi Narva Kriminaalpolitsei teenistusse, kus teenis noorem-ametnikuna, sekretärina ja vanem-amet-

nikuna kuni 15. juulini 1925, millal määrati kriminaalpolitsei ülema abiks Tallinna, missugune ametikoht hiljem nimetati ümber kriminaalpolitsei abikomissari kohaks, kus teenib praegugi.

R. Sammalkivi võttis osa aktiivselt seltskondlikust tööst Narvas, olles muuseas teenistuse kõrval ka asjaarmastajaks näitlejaks Narva ühendatud teatris.

Praegu võtab Riho Sammalkivi osa tegevliikmena Tallinna Meestelaulu Seltsi tööst; üht-

ALÜ) 15 tab. ja 123 silm., 3) A. Kass (sõjaskooli ALÜ) 15 tab. ja 110 silm., 4) A. Votting (Narva piiriv.) 14 tab. ja 118 silm.

Kõigil võistlusaladel saavutati vaatamata halbadele ilmastikuoludele väga häid tulemusi.

Võistluste lõppedes toimus võistlejaile auhindade üleandmine Eesti Laskurliidu esimehe kindral-major O. Sternbecki poolt Tondi kasarmu võimlas. Or.

lasi on ta oma asutise ametnike koondise juhatuses esimeheks, Tallinna Politseiametnike Kogu revisjonikomisjonis liikmeks ja sama kogu spordisektsiooni juhatuse liikmeks.

R. Sammalkivi teenid politseiteenistuses on hinnatud Kotkaristi annetamisega 1935. aastal.

R. Sammalkivi on õnnelikus abielus ja omab 16-aastase tütre.

Soovime sünnipäevalapsele palju indu ja head kordaminekut edaspidiseks nii kutse- kui ka seltskondliku tegevuse alal.

Vanem-kordnik

Gustav Pilliroog 20.a.politseiteenistuses

7. oktoobril s. a. pühitses Tapa pol.-jaoskonna vanem-kordnik Gustav Pilliroog 20-a. politseiteenistuse juubelit, mille puhul talle üle anti kaasteenijailt väärtuslik kink.

Van.-kordnik G. Pilliroog sündis 22. mail 1886 Läänemaal Martna vallas, võttis osa maailmasõjast ja langes sakslaste kätte vangi. 7. okt. 1919 astus juubilar politseiteenistusse Narva 1. pol.-jaoskonda, kus teenis kuni 7. okt. 1935. Narvast siirdus ta teenistusse Viru-Järva prefektuuri Tapa politseijaoskonda, kus teenib tänini.

Politseiteenistuses olles on juubilar võtnud osa seltskonna- ja sporditegevusest, oli Narva politsei spordiringi asutajaid liikmeid ja organiseerijaid.

G. Pilliroog

O. Pelliste

Vanem-kordnik O. Pelliste 50-aastane

5. skp. pühitses Tartu 3. politseijaoskonna vanem-kordnik Oskar Pelliste oma 50. sünnipäeva ja 20-aastase riigiteenistuse juubelit.

Vanem-kordnik Oskar Pelliste (end. Bomann) sündis 5. oktoobril 1889 Konguta vallas Tartumaal. Hariduse omandas Nõo vallakoolis. 1915. a. mobiliseeriti Vene sõjaväkke, kelle ridades võitles Austria rindel. 21. märtsil 1917 langes Austrias sõjavangi, kust 1918. a. lõpul jõudis kodumaale. Eesti vabadussõjast võttis osa 1919. a. kuni 1920. a. vanem-allohvitserina.

Politseiteenistusse astus 1. mail 1920, teenides Tartu 2. politseijaoskonnas üle 16 aasta. 1936. a. paigutati ta ümber Tartu 3. politseijaoskonda, kus teenib tänaseni.

Juubilar on abielus ja 3 alaealise lapse isa, kelledest vanemad käivad keskkoolis ja noorem algkoolis. Oma ameti kõrval võtab osa kaitseliidu tegevusest, kuuludes Tartu Maleva V. V. malevkonna ridadesse. Kaasteenijad soovivad juubilarile palju õnne isiklikus elus kui ka edaspidises töös.

Prantsusmaalt.

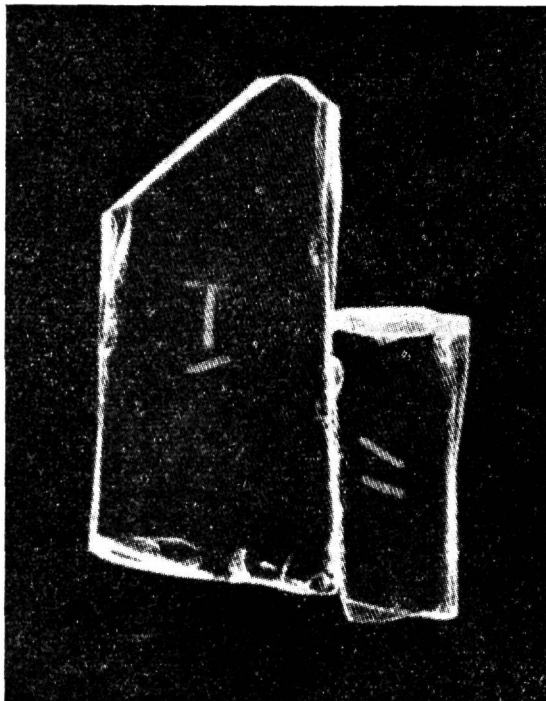
Ühes Bretagne'i väikelinnas aset leidnud piduliku rongkäigu ajal varastati kelleltki naisterahvalt käsitaskust suurem rahasumma. Politseile polnud teadmata, et pidustuseks sõidab kohale ka kardetavaid taskuvargaid, kuid rahva hulka paigutatud politseiametnikud kahjuks ei märganud midagi kahtlast. Seistes nüüd suurema taskuvarguse fakti ees, leidis politsei kriminalistika seisukohalt otse saalomonliku lahendusviisi. Ta palus kõiki amatöörpäevapiltnikke, kes võtsid rongkäigust osa, anda oma filmid ja plaadid rongkäigu ülesvõtetega teatavaks ajaks politseile kasutada. See sündis. Kui kõik ülesvõtted olid ilmutatud, võidi kindlaks teha, et rongkäigu kestel mitmes erikohas liibus kahju kannataja külge üks ja sama isik, ja juhus tahtis koguni, et üks ülesvõtteist jäädvustas hetke, kus ligitükkija käsi seisis kahjusaaaja käekoti küljes. Film suurendati ja nüüd tunti käesirutajas ära tagaõsitav Pariisi taskuvaras. Sellest teatati kohe Pariisi ja järgmisel päeval mees tabati Pariisis Bretagne'ist saabuvast rongis. Loomulik, et too mees salgas kõvasti, tuues muuseas ette, et tema juures ei leiduvat mingit suuremat rahasummat. Kuid taskuvaraste kulunud trikk — vabaneda kohe saagist (andis seile kaaslelele edasi) — ei vedanud ametnikke eksiteele. Kui tabatule näidati ette saatuslik ülesvõte, tunnistas ta oma teo üles.

Saksamaalt.

Vasakul teeveerel sõitev sõiduauto, mille juht oli joobnud, ajas kaks inimest alla. Üks neist heitis haiglas hinge, teisel amputeeriti jalg. Auto põgenes. Juurdlust toimetaja sandarm (konstaabel) kogus kõik kokkupõrkekohal leiduvad klaasikillud ja võttis need juurdluse juurde. Põgenenud auto avastamiseks (tunnuseks purunenud aknakraas) kuulutati välja autasu. Üks autoomanik teatas (kartusest, et seda võiksid teha teenijad autasu lootuses), et tema sõitnud autoga vastu puud, kusjuures auto vasakpoolne pöördklaas on purunenud. Auto ja garaazi vaatlusel leiti klaasikilde, mis omanik ütles olevat võtnud purunenud autoaknast. Instituut pidi nüüd kindlaks tegema, kas kokkupõrkekohalt leitud killud pärinevad antud autoaknast.

Millised võimalused on olemas seesuguseks tõenduseks?

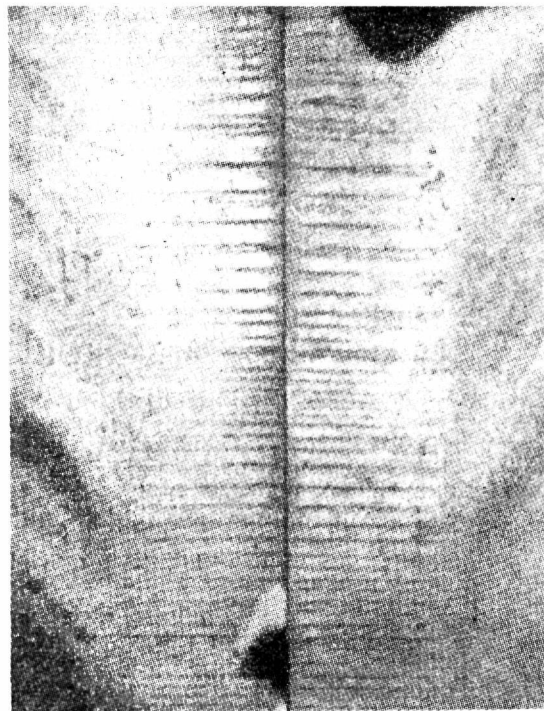
Kõigepealt klaasi üldomadused: paksus, keemiline koostis ja kiirtemurdmine. Need sobisid, kuid kas tohib ainult nende varal otsustada mõlema killu identsust. Jääb püsima võimalus, et kahel autol siiski olid ühest ja samast klaasist ruudud. Jäi üle üks kindel võte, passitada kokkupõrkekohalt ja garaazist leitud killud ühiseks tervikuks. Käesoleval juhtumil ei õnnestunud ka see võte, kuna osa kilde puudus. Nüüd tuli otsida mõlemate killugruppide vahel kas või ainsatki ühist kokkupuutejoont. Pika ja vaevarikka võrdlemise teel see leiti (joon. 1). Kuid nüüd tuli mõelda sellele, kuidas mõlema

Joon. 1

Joon. 2

Joon. 3

killa ühtekuuluvust kohtule tõendada, kuna ainult kompamistunnetus ei olnud selleks küllaldane.

Mõlema killu murdepindade vaatlemisel võis tähele panna, et peale murdeservadel leiduvate väga peenete perpendikulaarsete sissemurrete leidis mõlema killu murdepindadel konnakarbitaolisi õonestusi ja kühmukesti, mis üksteisesse suhtusid nagu negatiiv positiivisse. Kuna klaasipinna reflekteerimise tõttu ei olnud võimalik teha ülesvõtet otse kildudest, siis valmistati neist kipskujundid ja pildistati viimased (Joon. 2). Pildil näeme õonestuste ja kumeruste täielikku ühtivust, kusjuures vähimadki kõrvalekaldu misid puuduvad.

Sellest arvatavasti oleks juba piisanud kohtunike veennmiseks, ent instituut tahtis teha asja veelgi käegakatsutavamaks. Ta valmistas veel mikrofotogrammi mõlema killu murdeservadest, mida kujutab Joon 3. Pikemaad seletused oleksid siin tõepoolest liigsed. (Vaata „Politseileht“ nr. 3/4 — 1938.)

*

Essenis toimiti 4 kuu kestel 71 tulesüütamist, kuni viimaks kriminaalpolitsei paljastas süütaja, kelleks osutus 19-aastane noormees, pärit heast perekonnast.

Süütamiste motiiv oli, nagu noormees ülekuulamisel puhtsüdamlikult tunnistas, kõigil juhtumel üks ja sama ja seejuures küllalt omapärane. Nimelt noormees oli armunud tuletõrjesse, ja et jälle näha tuletõrjet teotsemas, sooritas ta süütamisi, hiilides selleks majade (linnas) keldrikordadele, kus süütamiseks tõepoolest alati leidub võimalusi. Omapärase süütaja avasias juhuse.

Hollandist.

Sterilisatsioon ja kastratsioon küsimused päevakorral. Ka Hollandis näib kasvavat arusaamine sterilisatsioon ja kastratsioon tarvituselevõtmise vajadusest rahva tervishoiu ja kuritegevuse vältimise seisukohalt. Käesoleval kevadel peeti Utrecht'i ülikooli kriminoloogia instituudis selle aine üle seeria loenguid, mille puhul esinesid teiste hulgas ka prof. Carp, dr. Kohnstamm ja dr. Duynstec.

Mustlaste registreerimine. Juba kaks aastat peetakse Hollandis maal viibivate rändmustlaste keskkartoteeki. Sama keskkohat peab kartoteeki ka igasse teise rahvusse kuuluvate isikute üle, kes harrastavad mustlaste eluviise. Keskkohata teatamiseks kuulub peale nime: 1) rahvus ja päritolukoht; 2) kodakondsus; 3) elukutse; 4) isikukirjeldus; 5) päevapilt üle 16-aastaste kohta; 6) näpupäljed; 7) elulookirjeldus ja senised karistused; 8) isikut tõendavate dokumentide ärakirjad. Keskkohat seisab ühenduses Viinis asuva „Rahvusvahelise keskkohaga mustlasnuhtluse vastu võitlemiseks“.

Amsterdami politsei pani juba kauemat aega tähele, et nekrutikomisjonis kahtlustäratavalt palju noormehi tunnustati puuduliku kuulmise tõttu sõjaväeteenistuseks kõlbmatuiks. Asudes lõppeks põhjalikult selgitama selle nähte põhjusi, avastati 42-aastane teemanditöölaine, kes vastava tasu eest õpetas väeteenistusealilise noormehile, kuidas tagajärjekalt esineda kurdiina. Niihästi õpetaja kui ka tema 24 õpilast olid selles asjas hiljuti kohtus vastust andmas, kusjuures õpetaja sai 3 aastat ja iga õpilane aasta vangistust.

Küsimusi ja vastuseid

A. S. Küsimus. Kas konstaabel on õigustatud saama päevaraha lähetamise puhul Ametisõitude tasu seaduse (RT 1935, 33, 285) § 15 alusel, kui lähetamine kestab üle 8 tunni, kuid sõidukaugus ei ületa 5 km?

Vastus. Et lähetuse puhul saada päevaraha Ametisõitude tasude seaduse § 15 (RT 1935, 33, 285) alusel, selleks on tarvilik, et lähetus vastaks järgmisele kolmele tingimusele: 1) lähetus ei pea toimuma sama linna administratiivpiires ega Tallinnast Nõmmele või vastupidi, 2) lähetuse kestus peab olema vähemalt 8 tundi ja 3) sõidu kaugus peab olema vähemalt 5 km. Kui lähetus ei vasta ükskõik millisele neist kolmest tingimusest, ei ole lähetatu õigustatud saama päevaraha. Eeldades, et küsimuses osutatud lähetus toimus väljaspool ühe ja sama linna adm.-piire ning mitte Tallinna-Nõmme vahel, siis juhtumil, kui lähetuse kestus ületas 8 tundi ja sõidu kaugus oli vähemalt 5 km, on lähetatul õigus saada päeva-

raha. Kui aga teiste samade tingimuste juures sõidu kaugus oli alla 5 km, siis lähetatul ei ole päevaraha saamise õigust.

H. T. Küsimus. Vähipüügilt keelatud ajal tabatu püüdis öösel vähke jõest jalgratta karbiitlambi valgusel. Kas valgustuseks kasutatud lamp tuleb lugeda Kr. S. § 244 ettenähtud püügiabinõuks?

Vastus. Küsimusele, kas jalgratta karbiitlamp, mille valgusel võeti keelatud püügi ajal jõest vähke välja, kuulub kohtu poolt äravõtmisele Kriminaalseadustiku § 244 alusel, tuleb vastata eitavalt. Kriminaalseadustiku § 244 viimase lõike alusel kuuluvad äravõtmisele mitte igasugused keelatud ajal toimunud vähipüügiks tarvitatud püügiriistad, vaid ainult keelatud püügiriistad. Misesugused püügiriistad loetakse keelatuiks, see selgub Kalandusseaduse (RT 1938, 60, 588) § 15. Eitähendatud paragrahvis ega selle paragrahvi p. 4 alusel antud määruses (RT 1939, 5, 18) ei ole keelatud kalapüügil, seega Kalandusseaduse § 4 juhtumil ka vähipüügil tarvitada jalgrattalampi, mispärast jalgrattalampi ei saa lugeda keelatud püügiriistaks, kuigi seda on kasutatud keelatud ajal vähipüügiks.

TOIMETUS JA TALITUS: Toompea loss, Tallinnas, Telef.: toimetuse 471-90, talitus 448-92. Jooksev arve Eesti Pangas 543. Posti jooksev arve 377. Postkast 438. Tellimishind: aastas Kr. 6.—, poolaastas Kr. 3.—. Üksiknumber 30 snt. Kuulutuste hinnad: 1/1 lk. Kr. 60.—, 1/2 lk. Kr. 30.—, 1/4 lk. Kr. 15.—, 1/8 lk. Kr. 7.50. Välis- ja esimene sisekaas Kr. 100.—. Tagumine sisekaas Kr. 75.—. Pea- ja vastutav toimetaja: **A. Liit.** Tegev toimetaja: **H. Põldvere.** Väljaandja: **Politseiametnike Keskkogu.**

KARHULA KRISTALL

ESINDAJA EESTIS:

ARTHUR BERG

TALLINN, VENE 19. TEL. 435-41

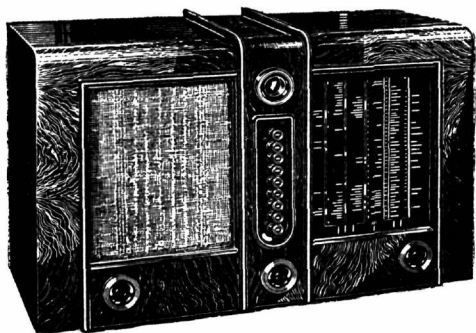
Rätsepmeistrid Mait Juhansoo & Poeg

(MAX JOHANSON & POEG)

Tallinn, RATASKAEVU 22, tel. 432-89.

Asut. 1897. a. Petrogradis.

Lisaks kodumaa riidevalikule on saanud inglise sügis-talve uudisriideid.

Raadio-suuräris

leidub aparate igasugusele maitsele, igasugustele tehnilistele nõuetele kõigis hinnaklassides.

Eriti süis, kui see äri esitab sarnaseid nimekaid vabrikuid nagu:

**BLAUPUNKT • RET
LORENZ • ARE • EKCO
ÜLO • HORNYPHON**

Palume tutvuda!

A-S. TORMOLEN & K_o
TALLINN, RAEKOJA PL. 17. TEL. 428-06

NOACK autopatareid, raadiopatareid. Šamottkiivid ja -savi.

Firma **FR. EWERS & POEG**

Peaesindaja: **CARL WIEGAND**

Alaline ladu. Hinnad võistluseta.

Tallinn, Uus tän. 24—3, telef. 444-79, pk. 374

Kõige suurem valik tiibklavereid, pianiinosid, harmooniume.

KARL JÜRGENSON

TÄISVASTUTUS

ÜÜRILADU

Asutatud 1880

Tallinn, Kuninga 5, II korral. Telefon 436-89

A-S. TEKLA

RIIDEKAUPLUSED:

Tallinn, Suur Karja 15
Tallinn, Pärnu 6
Tallinn, Estonia pst. 11
Haapsalu, Ehte 2
Kuressaare, Kauba 2.
Mustvee, Tartu 15
Narva, Peetri pl. 4

Paide, Turuplats 10
Petseri, Kaubarida 6/7
Pärnu, Laidoneri 6
Rakvere, Turuplats
Valga, Kesk 13
Viljandi, Tartu 6-a
Võru, Tartu 11

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

TALLINN, SUUR KARJA 19. TELEFON 425-55.

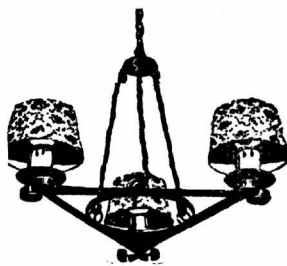
TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

NIKOLAI BÖSTROV

Naha-, jalanõude- ja
hobuseriistadekauplus

Tallinn, Veneturg 1 (Narva m. pool). Tel. 313-13

Kaluritele, jahimeestele ja nende perekonnaliikmetele soovitab oma laost ja kauplusest kala- ja jahimeeste veekindlaid nahast ja kummisaapaid, A-S. „Globus-Union“ jalanõusid, kalosse ja botikuid. Täielik valik. Hinnad mõõdukad.

Armatuuritööstus

„REX’i“

müügikoht Tallinnas,
Vene län. 11-a, tel. 483-94

Rikkalikus valikus moodsaid valgustuskehasid, nagu: **armatuure, laua-, seinalampe, lambivarje** jne. jne. jne.

MEHAANILINE VÖRGUVABRIK

EUGEN STRANDELL

Tallinn, Pärnu m. 146. Tel. 458-92

Valmistab tellimiste peale: kõikisugu kala-vörke, nagu kilu-, räime-, lõhe-, kammelja-, siia- jne. Vörke, nooda-, rüsa- ja mõrralinasid, pottengarne, mere-, järve- ja jõenoote, peegelvörke jne.

Moodsaid
kardinaliiste
suures valikus

M. Männil & Ko.

Tallinn, Pikk tän. 13 • Telefon 431-49

Raua- ja
teraskaupu
Laskemoona ja
jahitarbeid

Jahimehed!

Meilt ja meie esindajailt kohtadel ostate kõige soodsamalt jahitarbeid, nagu:
SUITSUTA JAHIPÜSSIROHTU „SOKOL“, 100-grammilistes plekk-karpides, ja
SUITSUGA JAHIPÜSSIROHTU „PÕHJAKOTKAS“, 100-grammilistes pappkarpides,
PADRUNIKESTASID (suitsuta ja suitsuga rohu jaoks), **TONGISID** jne.
Peale jahitarvete pakume oma ladudest mitmesug. käsituskindlaid lõhkeaineid, lõhkekapsleid, süütenööri jne.

Lõhkeainete ja süütevahendite keskladu

K-Ü. M. J. SEPP & Ko

Müürivahe 7—11, tel. 462-22, Tallinn

AKTSIASELTS

ÜHISELU TRÜKIKODA

TALLINNAS, PIKK 42, TEL. 442-04 JA 476-73

Valmistab maitsekalt ja parajate hindadega

igasuguseid trükitöid

Telefonilised tellimised täidetakse täpselt

Laos valmis vallavalitsuste ja vallakohtute

kantseleiraamatud, plangid, võlakirjad jne.

Töö korralikkusele pannakse erilist rõhku

RAAMATUTRÜKK
ROTATSIOONITRÜKK
NOODITRÜKK
RAAMATUKÖITMINE

TARVITAGE AINULT

P. K. VÕIEKSPORDI KESKMEIEREI

KÕRGEVÄÄRTUSLIKKE SAADUSI: LASTE-
PIIMA, ESIMESE VALIKU PIIMA, PASTOO-
RITUD PIIMA, KULTUURHAPPE PIIMA, KEE-
FIRI, VAHU-, KOHVI- JA HAPUKOORT,
VÕID, KOHUPIIMA, JUUSTU JA TEISI PIIMA-
SAADUSI.